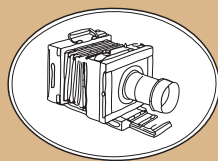

OBJEKTIV

Nr. 156

April 2019

Henrich Danneberg

Dansk Fotohistorisk Selskab

SÆLG DINE GAMLE KAMERAER TIL ONE OF MANY CAMERAS

VI KØBER HELE SAMLINGER KONTANT – OG GIVER DE BEDSTE PRISER

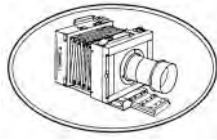
ÅBNINGSTIDER: TIRSDAG – FREDAG FRA 1200–1700 & LØRDAG FRA 1100–1600
ONE OF MANY CAMERAS · GRÅBRØDRE TORV 4 · 1154 KØBENHAVN K · TLF 3514 7258
WWW.ONEOFMANYCAMERAS.COM · WWW.FACEBOOK.COM/ONEOFMANYCAMERAS
EMAIL: CONTACT@ONEOFMANYCAMERAS.COM

Indhold

- 5** **Nikon EM**
Klaus-Eckard Riess
- 9** **PÅ safari i Nordatlanten**
Steffen Stummann Hansen
- 16** **Røntgen**
Jørn Jørs Pedersen
- 22** **Fotomuseet Olympia**
Tune Laug
- 29** **Bortgemte skatte i Dresden**
Klaus-Eckard Riess
- 33** **Billedgruppen**
Gerhard Ryding
- 37** **Bog- & Udstillingsomtale**
Tune Laug
- 42** **Medlemsorientering**
Tune Laug
- 50** **Anvisningssalg**
Leif Germann Jensen
- 54** **Fotografisk lommekamera**
Niels-Ove Rolighed

Forside

*Heinrich Ernemann (1850-1928).
Billede reproduceret fra "33 Jahre Ernemann" 1922.*

*Ernemanns logo "Lichtgöttin" på bygningen.
Tegnet i 1903 af prof. Hans Unger.*

Nikon EM

fejrer 40 års fødselsdag

Klaus-Eckard Riess

I marts 1979 blev jeg sammen med servicefolk fra 14 andre lande kaldt til et seminar hos Nikons europæiske hovedsæde i Amsterdam. Vi fik præsenteret et lille, let og elegant spejlreflekskamera samt et helt nyt koncept. Man fortalte os, at set med Nikons øjne var det verdensomspændende kameramarked lig en ægyptisk pyramide, hvor den forgyldte top dannedes af de eksklusive Nikon kameraer. Med det gennemtænkte Nikon EM system skulle der nu startes på erobringen af en større andel af amatørmarkedets pyramide.

I marts 1979 overraskede Nikon alle os måbende servicefolk fra hele Europa med et komplet nyt kamerasystem.

Da vort firma Dansk Fotoagenturs sælgere fortrøstningsfulde præsenterede det nye Nikon EM hos fotohandlerne, rev mange af dem sig i håret: ”Et plastik-Nikon! Hvad tænker de dog på?” Disse negative reaktioner imødegik vor direktør Ib

Spangenberg med et smart skaktræk. Han bad i Japan om nogle af de sprøjtestøbte, nøgne kamerahuse af aluminium, for at give sine repræsentanter et overbevisende argument for det nye kameras soliditet i hånden. Kun kameraets top-, front- og bunddæksel var blevet fremstillet af polyester

med glasfiber, derudover tilbagespolingsknappen og grebet på opræksarmen. Kameraets lave vægt var desuden blevet opnået ved en betydelig reduktion af antallet af kameradele og skruer. På dette felt var Nikon EM sine konkurrenter overlegen, som nedenstående oversigt viser:

	Nikon EM	Olympus OM-10	Pentax ME	Canon AE-1
Vægt inkl. normalobjektiv	595 g	620 g	645 g	790 g
Antal dele	664	887	842	1037
Antal skruer	80	189	156	162
Winder MD-E	185 g	290 g	275 g	300 g

Nikon EM, et lille, let og handy spejlreflekskamera for amatørphotografer.

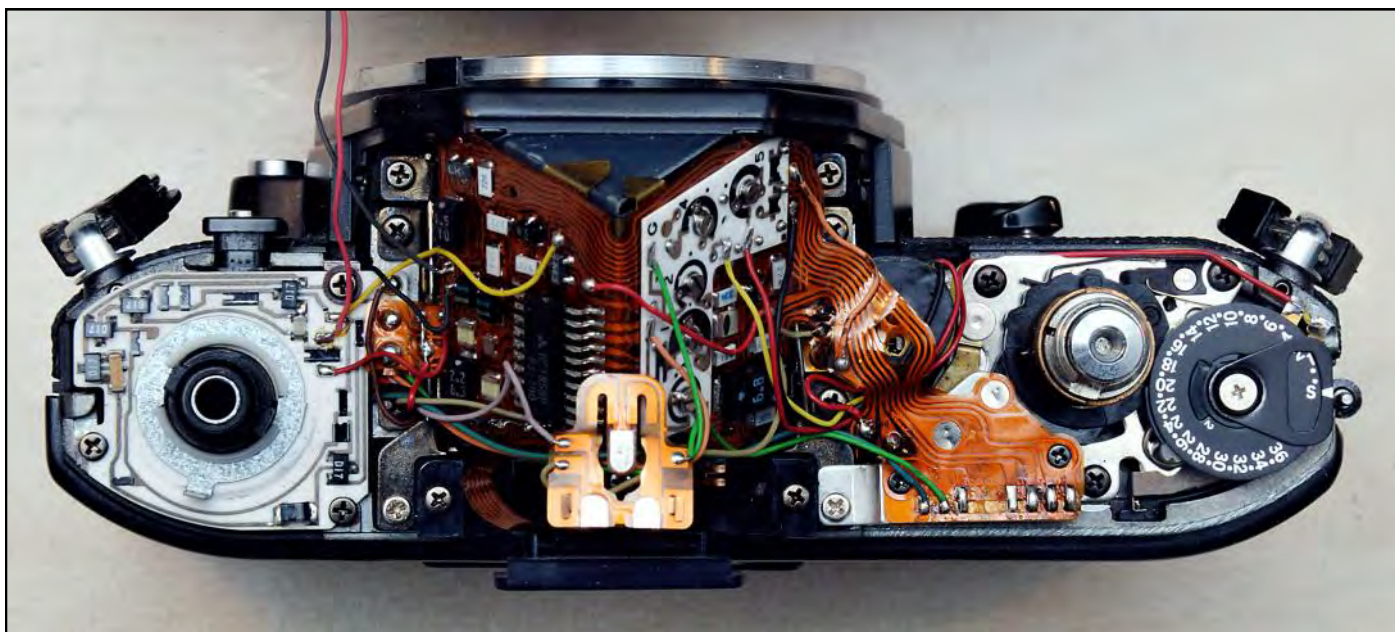

Blikket oppefra afslører de få betjeningslementer. Drejeknappen nøjes med indstillingerne B, M90 og AUTO.

Nikon EM var let at betjene. Kameraet havde en blændeproriteret belyningsautomatik, som først trådte i funktion, efter at filmfremtrækket var nået frem til første billede. Programvælgeren under fremtræksarmen bød kun på tre indstillinger: B, M90 og A. Den af automatikken valgte lukkertid vist på en skala i søgeren. Pegede viseren udenfor måleområdet eller på en lukkertid med risiko for rystede optagelser, bippede kameraet med en tydelig advarsel. Ved tryk på en lille kompensations-knap foran på kameraet, kunne for mørke motiver (personer) i modlys gøres to blændetrin lysere. Blev kameraet ikke benyttet, slog det automatisk fra efter 20 sekunder. Dette sparede batteri-strøm. Den problemfrie, lodretgående metalspaltelukker havde firmaet Seiko leveret. For designet

stod italieneren Giorgetto Giugiaro. Det var han første opgave for Nikon, andre skulle følge. Nævnes skal bare Nikon F3, L35 AF og F4.

Med introduktionen af Nikon EM fulgte de første tre, forholdsvis små objektiver af den såkaldte E-serie: 35mm/2,5 E, 50 mm/1,8 E og 100mm/2,8 E.

Vi var vant til Nikons robuste objektiver, hvor linserne sad solidt monteret i metalringe og metalsnekker. Derfor undrede vi os noget over disse lette tingester, der, set med vore fordomsfulde øjne, også havde et billigt udseende. Desuden erfarede vi, at der var blevet sparet på den kostbare multi-coating. Dog skulle vi blive klogere, da det siden viste sig, at E-objektiverne var robuste nok og også leverede en ordentlig billedkvalitet.

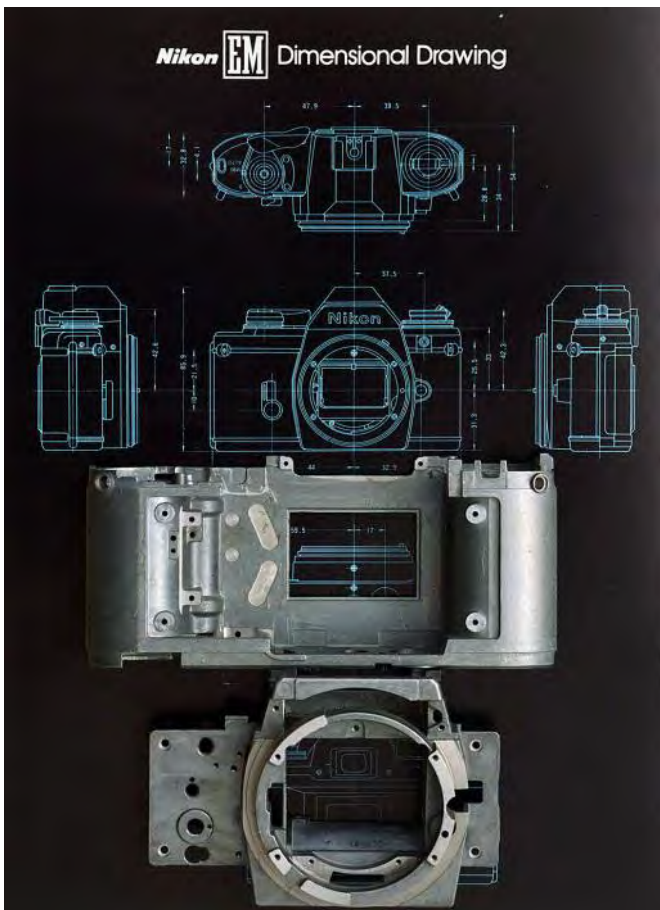
Under topdækslet ligger elektronikken, der styrer lukker, belysningsautomatik og samspillet med blitz SB-E og winder MD-E.

Ligeledes studsede vi over, at vi blev sat til at justere blændepalen i objektivernes bajonet så nøjagtigt. Betød det, at der var en automatisk blændestyring i anmarch? Det spurgte vi os selv og vore japanske læremestre om. Men de ville hverken svare ja eller nej.

De hidtidige objektiver havde haft en logaritmisk blændestyring. Derimod var forholdet mellem blændepalens vandrings og blændestørrelsen linear i E-serien. Dette pegede tydeligt hen på en fremtidig automatisk styring af blænden fra kameraets side. Og den kom jo også i 1982 med Nikon FG, som var en videreudvikling af Nikon EM. Nikkor E serien tog altså allerede forskud på de fremtidige AI-S objektiver.

Den lille og lette SB-E blitz med ledetal 17 på 100 ISO var udelukkende blevet udviklet til brug på Nikon EM, selv om den begrænset også kunne bruges på andre kameraer. Der skulle ikke indstilles noget på selve blitzen, da den havde sin egen målecelle og fulgte de foregivne værdier fra Nikon EM. Blev blitzen slået til, så skiftede Nikon EM automatisk om til synkrotid 1/90 sekund.

Firmaet Seiko stod for den lodretgående metal-spaltelukker, der fungerede pålideligt og problemøst.

Winderen MD-E var det sidste tilbehør, som blev introduceret sammen med Nikon EM. Den var nem at skrue fast på kameraets bund og gjorde systemet komplet. Winderen kunne klare en billedfrekvens på op til 3 billeder per sekund.

Nikon gjorde alt for at sikre Nikon EM og dets kundekreds en god service. Således hentede man allerede i oktober 1979 servicefolkene fra de fire skandinaviske lande til et møde i Stockholm, hvor erfaringer blev diskuteret og aktuelle spørgsmål taget op.

Med Nikon EM kastede Nippon Kogaku K.K. sig for alvor ud i amatørsektoren og den dermed følgende masseproduktion. At dette var en nødvendighed, for at kunne finansiere fremtidige udviklinger af Nikon High End kameraer, gik først senere op for os små hjul i Nikons globale maskineri.

Kamerahusets nøgne indvendige dele af aluminium lagt på en side i Nikons Sales Guide overbeviste fotohandlerne om, at der ikke var tale om et "plastikkamera".

Nikon EM's advarselpip er smart og forhindrer rystede optagelser.

På safari i Nordatlanten

- da Kgl. Hoffotograf Elfelt besøgte Færøerne

Steffen Stummann Hansen

Steffen

Kjære Herre S. P. Petersen.
 Tak for Deres venlige Brev, det glæder mig at
 De tanker paa mig og isærlig ogsaa paa min
 Rejseplan, vi gaar altsaa og venter paa Dem
 og Deres Søns Besøg i København, vi ville gjerne
 vise Dem Vindmølle, til Hønsald for al

I bygden Fuglafjørður på Eysturoy (Østerø) på Færøerne blev denne artikels forfatter for nylig præsenteret for 15 stereoskop-billeder taget på Færøerne og alle opklæbede på Kgl. Hoffotograf Peter Elfelts visitkort. Og ikke nok med det, men

her var også en nytårshilsen sendt fra Elfelt i januar 1921 til den lokale indflydelsesrige handelsmand Samuel Peter Petersen (1861-1955)¹. Se illustration på side 9.

Kjære Herr S. P. Petersen

Tak for Deres venlige Brev, det glæder mig De tænker paa mig og sikkert ogsaa paa mine Rejsefæller, vi gaar stadig og venter paa Dem og Deres Søns Besøg i København, vi ville gerne vise Dem Venlighed til Gengæld for al Deres Venlighed mod os.

Jeg beder Dem hilse Deres Sønner og Familien baade i Fuglefjord og Klaksvig med de bedste Ønsker for Dem alle og et godt Nytaar

fra Deres hengivne
Peter Elfelt

Denne nytårshilsen levede ingen tvivl om, at Elfelt selv havde sat fod på øerne og under dette besøg været gæst i Fuglafjørður. Nytårsbrevet antyder umiddelbart, at besøget skulle have fundet sted i 1920, og ifølge S. P. Petersens barnebarn skulle Elfelt angiveligt have været i selskab med “en baron Rosenkrantz fra Aarhus-egnen og en karantænelæge”. Spørgsmålene var nu, hvornår og hvorfor hoffotografen besøgte Færøerne, og hvem var hans rejs ledsagere?

I min søgen efter svar på disse spørgsmål søgte jeg hjælp hos fothistorisk kyndige i Fothistorisk Selskab². Det viste sig, at der i “Registrant over Danske Stereoskopbilleder” (RODS) findes ca. 140 billeder med relation til Færøerne. 60 af disse billeder er bogført med numrene 7662 til 7721 i Kgl. Hoffotograf Peter Elfelts (1866-1931) protokol under overskriften “Turen til Færøerne Juli 1919”. Det er imidlertid velkendt, at Elfelt ikke selv var særlig meget rejsende, og Færøerne har ikke været kendt som et af hans få rejsemål. En rejse til England i 1887, Paris 1889, USA omkring 1915, samt et par rejser til Tyskland og Sverige har været, hvad man hidtil har kunnet opregne³.

Samtidig har det ligeledes været velkendt, at Elfelt i stedet for selv at rejse var god til at få andre til at fotografere for sig, når de rejste, og så efterfølgende erhverve sig copyright til deres billeder. De relativt mange stereoskop-billeder fra Færøerne trykt på hans visitkort har derfor været betragtet som udtryk for netop denne del af hans virke og altså ikke for at være billeder taget *on location* af mesteren selv.

Note 2.

Jeg er stor tak skyldig til Andreas Trier Mørch for billedet i fig. 2, til Peter Randløv for oplysningen fra RODS, Pól Sundskarð for identificering af motivet i fig. 11, samt ikke mindst til Lennart Weber ved hvis ihærdige indsats, det lykkedes at fastslå datoerne for Elfelts rejse til Færøerne. Endvidere en tak til Petur Martin Petersen, som har stillet de øvrige billeder til min rådighed.

Note 1.

Nytårshilsen fra Peter Elfelt sendt til Samuel Peter Petersen i Fuglafjørður i januar 1921. Billedet er af “Røde port i Dyrehaven”, taget i 1897 og efter alt at dømme af Elfelt selv.
Foto: Petur Martin Petersen (Fuglafjørður).

Note 3.

Lennart Weber: *Arven efter Elfelt II – nu i stereo. Historien om Kgl. Hoffotograf Peter Elfelts stereobilleder 1887-1931*. Hillerød. Webers Forlag 2017, p. 158.

Efter en nøjere efterforskning står det imidlertid nu helt klart, at Elfelt var på Færøerne i sommeren 1919, og at han på turen havde tre rejseledsagere, som kan identificeres som Holger Jørgen Gotlob Frederik Rosenkrantz (1886-1962), baron til herregården Sophiendal godt tolv kilometer nord for Skanderborg, godsejer Harding Balthazar Rieffesthal (1859-?), der blandt andet i årene 1898-1916 havde ejet Urup Hovedgaard nær Grindsted, samt karantænelægen Abraham Clod-Hansen (1857-1925) fra København (Fig. 2). De fire herrer findes alle på en liste i udgaven af den færøske avis *Dimmalætting* fra den 18. juni over personer ankommet med DFDS-skibet *Tjaldur*. Alle fire herrer optræder også på en liste i *Dimmalætting* den 28. juni, hvori anføres en række personer, der forlod Færøerne med samme skib.

Men hvad bragte de fire herrer til Færøerne? Der er intet, der tyder på, at Elfelt har været her i forretningsøjemed. Svaret gemmer sig i begivenhederne efter ankomsten. Der var nemlig én ting, som Elfelts tre rejseledsagere – to godsejere, heraf

den ene oven i købet med titel af baron, og en højt estimeret karantæne-læge, der tillige var en af Danmarks mest fremtrædende idrætsfolk og var medlem af Danmarks Olympiske Komite – var fælles om. Kodeordet synes at have været *jagt*. Baron Rosenkrantz var således aktiv jæger og blev bestyrelsesmedlem af *Dansk Jagtforening*, Clod-Hansen var formand for *Københavns Jægerklub* og udgav fire år senere en bog på godt 300 sider med titlen *Jagtskydning med Hagelbøssen* (1923), og godsejer Rieffesthal er på billedet fra afgang (Fig. 2) – som den eneste – jo nærmest i jægeruniform.

Elfelt og hans rejsefællers besøg ser ikke ud til at have været genstand for omtale i de færøske aviser, men ud fra hans egne stereoskop-fotografier kan opholdet i det store og hele rekonstrueres (Fig. 3). Det vides ikke, hvorvidt hele turen har været planlagt hjemmefra. Dette ville i givet fald have krævet et netværk på Færøerne, der kunne sørge for logistik m.v. En anden mulighed er, at man først ved ankomsten til Tórshavn har skullet

Fig. 2.
Rejseselskabet på dækket af Tjaldur ved afrejsen fra København i juni 1919. Fra venstre mod højre ses godsejer Rieffesthal, baron Holger Rosenkrantz, karantænelæge Clod-Hansen og (siddende) hoffotograf Elfelt. Halvdelen af stereoskop-billede taget af Elfelt.
Foto: Andreas Trier Mørch (København).

Fig. 3. Kort: S. Stummann Hansen.

lave en nøjere plan for opholdet⁴. Under alle omstændigheder er man på et eller andet tidspunkt kommet i kontakt med nævnte handelsmand Samuel Peter Petersen fra Fuglafjørður, som kunne lægge hus til for dem (Fig. 4-7). Turen fra Tórshavn til Fuglafjørður er antagelig også foregået med Tjaldur, der typisk lagde til her også, inden den gik videre til Klaksvík.

Udover at huse dem kunne S. P. Petersen imidlertid også sørge for den jagtoplevelse, de var kommet efter. Med S. P. Petersens søn – Samuel Peter Petersen (junior) – som guide stod selskabet i en af S. P. Petersens motorbåde ud fra Fuglafjørður med kurs mod de nordlige ender af nordøerne – Kalsoy, Kunoy, Borðoy og Viðoy – som er kendt for deres store kolonier af lomvier. Også denne begivenhed forevigelede Elfelt med sit stereoskop-kamera (Fig. 8-10).

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 7.

Note 4.

I den færøske avis Dimmalætting er der den 15. november 1986 under titlen *Gamlar Myndir* (p. 3) gengivet et billede, der formodes at vise Elfelt bag sit kamera i en have i Tórshavn. Desværre er billedet dårligt gengivet, og da det heller ikke har været muligt at opspore det, må det indtil videre stå åbent, hvorvidt det er Elfelt på billedet.

Fig. 5.

S. P. Petersens fiskestykke i Stød i Fuglafjørður. Halvdelen af stereoskop-billede taget af Elfelt. Foto: Petur Martin Petersen (Fuglafjørður).

Fig. 6.

S. P. Petersens fiskestykke á Bakka i Fuglafjørður. Halvdelen af stereo-billede taget af Elfelt. Foto: Petur Martin Petersen (Fuglafjørður).

Fig. 4.

Samuel Peter Petersen var den næsten enevældige handelsmand og skibsreder i bygden Fuglafjørður. Her inspicerer han omkring 1919 sammen med en af de yngste sønner sit fiskestykke i Støð, hvor anonyme kvinder slider med at tørre fisk. Nederst til højre ses en af hans handelsbygninger og på fjorden en af hans motorbåde. Billedet er ikke taget af Elfelt, men tilsyneladende under eller i forbindelse med hans besøg i Fuglafjørður.
Foto: Petur Martin Petersen (Fuglafjørður).

Fig. 8.

Jagten er i gang. Til venstre ses S. P. Petersen (junior), i midten forrest i båden en lokal skytte og til højre baron Rosenkrantz. Halvdelen af stereoskop-billede taget af Elfelt.
Foto: Petur Martin Petersen (Fuglafjørður).

Fig. 9.

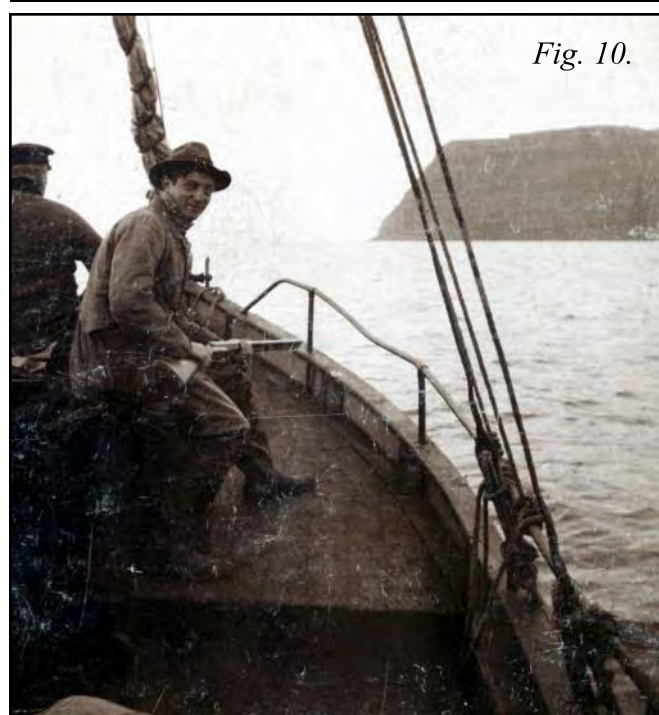
S. P. Petersen (junior) til venstre og en lokal skytte forrest i båden, mens det antagelig er baron Rosenkrantz, der anes til højre i billedet. Halvdelen af stereoskop-billede taget af Elfelt.
Foto: Petur Martin Petersen (Fuglafjørður).

Fig. 7.

Kongsbonde Jógvan Joensen (1862-1935) fra gården i Toftum, på vej nordpå ud af hjembygden Fuglafjørður. Af de Elfelt-billeder, som kendes fra turen til Færøerne, er dette det eneste, der nærmer sig et portrætfotografi. Som kongsbonde repræsenterer Jógvan Joensen aristokratiet i det gamle landbrugssamfund, som i årtierne omkring århundredeskiftet var blevet totalt detroniseret af det fremvoksende handelsborgerskab, som S. P. Petersen om noget var repræsentant for. Når Elfelt har taget dette billede, er det antagelig en slags kvittering for S. P. Petersens gæstfrihed – hans søster var nemlig gift med Jógvan Joensen.
Halvdelen af stereoskop-billede taget af Elfelt.
Foto: Petur Martin Petersen (Fuglafjørður).

Fig. 10.

Med ryggen til en lokal skytte og til højre baron Rosenkrantz. Halvdelen af stereoskop-billede taget af Elfelt.
Foto: Petur Martin Petersen (Fuglafjørður).

I 1919 var den traditionelle måde at fange lomvier på at gå ud på de hylder på de stejle klippesider, hvor kolonierne var, og så fange fuglene med en såkaldt flejestang. Dette kunne også foregå fra båd umiddelbart for foden af klipperne. Det var imidlertid ikke alle tilladt at fange fuglene på denne måde, da rettighederne hertil var bundet op i jordejendomsforholdene. Folk, der ikke havde rettigheder til denne form for fuglefangst, var derfor henvist til at skyde fuglene på havet, og dette måtte foregå uden for en lovfæstet sømilegrænse. Det har dog givetvis også været denne form for jagt, som rejseselskabet har været interesseret i, og derfor er det ikke overraskende at de på billederne ses bevæbnede med haglbøsser.

Undervejs på sejlturen var der også tid til at se på lidt turistattraktioner, bl.a. en af de grotter, der findes en del af omkring på øerne, og hvortil der kun er adgang fra søen. S. P. Petersen (junior) sørgede således for, at de med jolle kunne sejle ind i en sådan grotte ved Múlagjógv på det nordvestlige hjørne af Borðoy (Fig. 11).

Fig. 11.
Klippegrotte ved Múlagjógv på vestsiden af Borðoy. Halvdelen af stereoskop-billede taget af Elfelt.
Foto: Petur Martin Petersen (Fuglafjørður).

Fig. 12.
Fiskevaskning i Klaksvík ved vaskebrønden (vaskibrunnurin), der hørte til handelen Jørgen Bech's & Sønners Efterfølgere. Halvdelen af stereoskop-billede taget af Elfelt.
Foto: Petur Martin Petersen (Fuglafjørður).

Turen synes at have sluttet i Klaksvík, hvor der også ventede eksklusivt værtskab i form af byens borgmester og sysselmand for Nordøerne Thomas Juul Petersen (1868-1926) – en svoger til S. P. Petersen (senior). Også i Klaksvík havde Elfelt kameraet fremme (Fig. 12-13). Gæsterne forlod antagelig Færøerne fra Klaksvík med DFDSs skib *Tjaldur*, der på fig. 13 ses at ligge til kaj her.

Elfelts billeder fra Fuglafjørður, og ikke mindst nytårskortet til S. P. Petersen (senior), føjer et nyt lille kapitel til historien om hoffotografens liv og levned.

Det har hidtil været antaget, at de stereoskop-fotografier fra Færøerne, som indgår i den samling, som han efterlod sig, alle stammede fra andre personer, som havde taget dem på opdrag af ham, hvilket var en metode han ofte benyttede sig af. Nu er der syn for sagn – Elfelt var på Færøerne *in persona* i juni 1919, og Fuglafjørður fik som en af få færøske bygder besøg af ham.

Fig. 13.
 Samme motiv som i fig. 12, men fra en lidt anden vinkel. Lige bag de arbejdende kvindelige fiskearbejdere ses Stórabrygg (Store Brygge) med kranen. Bagerst i billedet, på den anden side af fjorden, ses passagerskibet Tjaldur, som bragte selskabet tilbage til København. På skibssiden ses teksten "Tjaldur Danmark", som var blevet påmalet under den netop overståede verdenskrig. Halvdelen af stereoskop-billede taget af Elfelt. Foto: Petur Martin Petersen (Fuglafjørður).

Det var ikke tigre, gazeller, zebraer og elefanter, der blev jagtet, når de lidt højere kredse i det danske samfund skulle på safari – det var lomvier på Færøerne – og selvfølgelig skulle en sådan begivenhed foreviges af intet mindre end en Kongelig Hoffotograf (Fig. 14).

Fig. 14.
 Fuglejagten endte i Klaksvík. Her står de stolte jægere sammen med andre bag deres jagttrofæer – vel omkring 50 lomvier. Centralt i billedet ses S. P. Petersen (junior) med en tang med net for enden (Glúpur), som blev brugt til at fiske de skudte fugle op af vandet. De tre herrer til højre for S. P.

Petersen er fra venstre mod højre godsejer Riefesthal, karantæne-læge Clod-Hansen og baron Rosenkrantz. Om Elfelt selv nogensinde skød med haglbøsse på denne tur står hen i det uvisse. Halvdelen af stereoskop-billede taget af Elfelt. Foto: Petur Martin Petersen (Fuglafjørður).

Wilhelm Conrad Röntgen

Da verden blev transparent

Jørn Jørs Pedersen

Opdagelsen

”Jeg har set min egen død,” Wilhelm Conrad Röntgens hustru Anna Bertha, var fuld af overraskelse, da hun fik fremvist det særegne fotografi, der viste strukturen af knoglerne i hendes hånd med den påsatte ring. Røntgenfotografiet af fru Anna Berthas hånd blev taget i Röntgens laboratorium den 22. december 1896, 6 uger efter af han første gang observerede de mystiske usynlige stråler den 8. november 1896, og er dermed det første røntgenbillede, der er optaget af et menneske.

Röntgens første rapport: ”Om en ny slags stråler”, som han valgte at offentliggøre den 28. december 1895, skabte meget morskab. Han havde altid været en morsom fyr, denne professor Röntgen men stråler, der kunne se igennem mennesker, hvad var det nu for noget. Budskabet spredte sig imidlertid hurtigt, blev afprøvet og bekræftet af hans kolleger og latteren forstummede. Allerede den 5. januar 1896 kom Wiener Presse med den første meddelelse, den 6. januar var budskabet viderebragt til den samlede presse, og den 8. januar kom de første artikler i de amerikanske aviser. Den 9. januar læste kejser Wilhelm den II om opdagelsen, og han inviterede straks Röntgen til Berlin for en nærmere præsentation af de mystiske stråler. Röntgens besøg fandt sted den 14. januar, og kejseren blev så begejstret for opdagelsen, at han omgående hædrede ham med den preussiske kroneorden af 2. grad. Det er uvist, hvorfor Röntgen valgte at offentlig-

gøre sin opdagelse før den egentlige præsentation, der først fandt sted den 23. januar ved universitet i Würzburg. Normalt ville det have været den omvendte rækkefølge. Måske var det juleferien eller den omstændighed at andre videnskabsfolk arbejdede indenfor samme område, og han var opmærksom på, at det kun var et spørgsmål om kort tid, før der ville komme et gennembrud. Fakta er, at ved den officielle præsentation havde sensationen allerede bredt sig til det meste af verden. Men hvad var det for et fænomen, der vakte så stor interesse, og hvem var manden, der havde gjort den banebrydende opdagelse? Lad os begynde med det sidste.

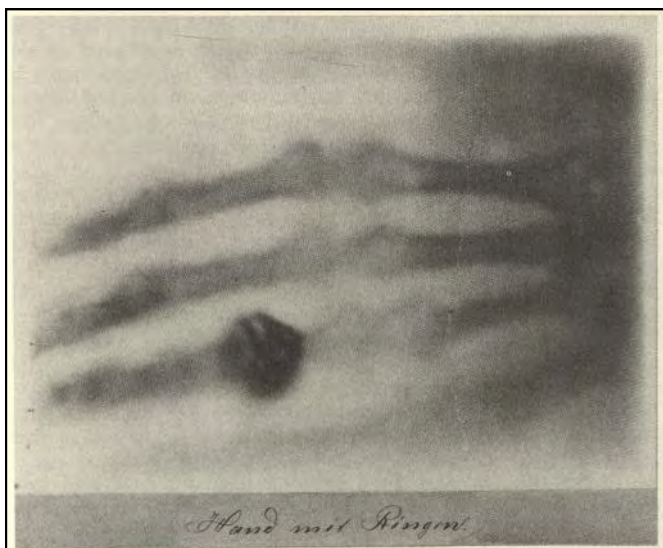

Wilhelm Conrad Röntgen.

Wilhelm Conrad Röntgen

Röntgen kom til verden den 27. marts 1845 i den lille by Lennep, i Rhinlandet øst for Düsseldorf. Han var eneste barn af købmand Friedrich Conrad Röntgen og hans hollandsk fødte hustru Charlotte Constance Frowein, hvis slægt ligeledes stammede fra Lennep.

På det tidspunkt blomstrede bureaukratiet i Tyskland og da Wilhelm var 3 år gammel, valgte hans far at flytte virksomheden og familien til Apeldoorn i Holland, hvor svigerforældrene i forvejen ejede et af byens handelshuse. Wilhelm voksede således op i Holland med hollandsk skolegang. Som 17-årig blev han optaget på den tekniske skole i Utrecht, hvor planen var, at han skulle gennemføre en teknisk studentereksamen, blandt

Fru Anna Berthas hånd, det første røntgenbillede af et menneske.

andet i fagene fysik, kemi og teknologi. Imidlertid fik han aldrig færdiggjort den 2-årige uddannelse. Midt i året 1863 nægtede han at angive en medstuderende, der havde tegnet en karikatur af en upopulær lærer på en af skolestuernes kakkelovnsskærme. Det skabte en vældig furor, der endte med, at han måtte forlade skolen, og i stedet fik privatundervisning. Han fik imidlertid mulighed for at deltage i skolens afsluttende eksamen, hvilket også fik en uheldig udgang. Den planlagte censor blev syg og erstattet med en intern lærer, der havde været negativt stemt overfor Röntgen. Det resulterede i at han dumpede med karakteren "Sehr schlecht" i fysik. Da han havde modtaget privatundervisning, blev han trods det manglende eksamensbevis optaget på universitetet i Utrecht. Efter 2 semestre, gjorde en schweizisk medstuderende ham opmærksom på, at hvis man bestod optagelsesprøven var det muligt at blive optaget på Eidgenössische Polytechnische Hochschule i

Zürich uden et eksamensbevis. Röntgen rejste til Zürich, bestod prøven med glans og i en alder af 20 år påbegyndte han studierne i 1865.

Tre år senere 6. august 1868 fik han "Diplom als Maschineningenieur". Uddannelsen, der blev bestået med udmærkelse, fulgte han op med en doktorafhandling om gasarter. I studietiden havde han mødt Anna Bertha Ludwig med hvem han blev gift i 1872. Hun var datter af en cafeejer der stammede fra Jena. Under sit studieophold i Zürich havde Röntgen ligeledes stiftet bekendtskab med den unge fysikprofessor August Knudt, der havde et godt øje for Röntgens talent og animerede ham til at beskæftige sig med fysik. Knudt tilbød ham at blive hans personlige assistent, og det skulle vise sig at være starten på et langt og konstruktivt samarbejde. I den efterfølgende periode fulgte Röntgen med Knudt til Universitetet i Würzburg og Strassburg. I 1879 blev han tilbudt sit eget professorat ved universitetet i Giessen, hvor han tilbragte de følgende 9 år, indtil han i 1888 blev professor ved universitet i Würzburg. I en nybygget ejendom på Pleicher Ring, det der i dag hedder Röntgen Ring, flyttede fru Anna Bertha og Röntgen ind i en første sals lejlighed, med adgang til laboratoriet i stueetagen, hvor han, kort efter sin 50 års fødselsdag i 1895, gjorde én af de mest banebrydende opdagelser. På det tidspunkt havde Röntgen allerede 48 offentliggjorte videnskabelige afhandlinger bag sig.

Opdagelsen

"Hvad var det"! Man skal forestille sig Röntgens store forbavsels idet han tilførte Ruhmkorfferen 1) yderligere spænding. På arbejdsbordet, lå et stykke sort karton, som han havde påført et fluorescerende stof, og lyste op. Han havde forinden pakket katoderøret 2) ind i sort papir, så hvordan var det muligt. Det var den 8. november 1895, og Röntgen befandt sig i sit mørklagte laboratorie optaget af at undersøge elektroniske udladninger.

1) Induktionsapparat der er i stand til at skabe en meget høj spænding. Opfundet af Heinrich Ruhmkorff i 1851.

2) Glasrør, også kaldet udladningsrør, der indeholder en positiv og negativ pol, og som udpumpes til et mindre atmosfærisk tryk.

Röntgens fødehjem i Lennep er i dag museum.

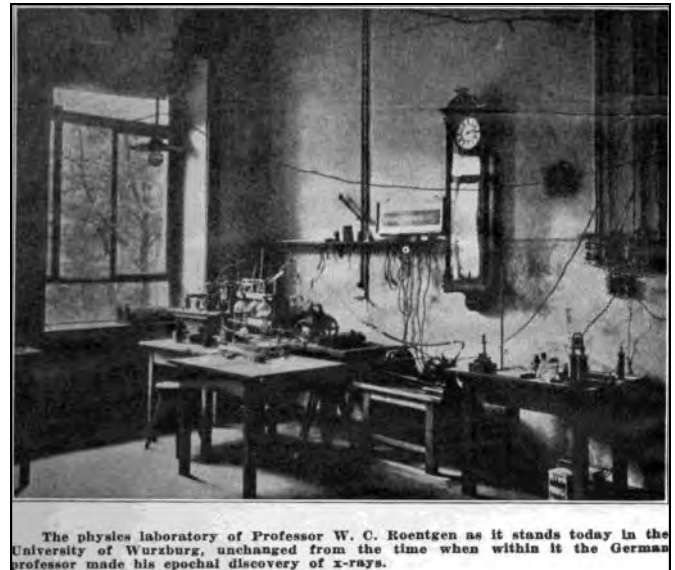
Han kunne hurtigt konstatere, at når katoderøret blev udsat for en spænding op mod 40.000-50.000 volt opstod de mystiske stråler, der havde to forunderlige egenskaber; for det første kunne de trænge gennem papiret, og for det andet fik de det fluorescerende stof til at lyse. Han fandt også ud af, at strålerne var i stand til at gennemtrænge andre og meget tykkere genstande, og at gennemtrængeligheden var afhængig af materialets massefylde og lagets tykkelse. Ved brug af en matskive kunne de endvidere danne et billede af det gennemstrålede. Det betød, at såfremt de også kunne sværte et fotografisk materiale, ville det være muligt at optage et fotografisk billede. Og det skulle hurtigt vise sig, at så snart apparatet blev tændt, var det nødvendigt at gemme de ueksponerede film væk, da de ellers blev belyst igennem indpakningen. Röntgen optog herefter de første røntgenbilleder af et par vægtlodder og noget kobbertråd fra sit laboratorium. Det stod ham klart, at der var tale om en epokegørende opdagelse, som ikke kunne forklares, og han valgte at kalde de ukendte stråler: x- stråler.

De mystiske stråler

Kort beskrevet opstår røntgenstråler når negative elektroner ved høj spænding bremses ned med stor kraft - såkaldt nedbremsningsenergi. Grundet strålernes specielle egenskaber – det, at de kunne gennemtrænge et materiale, var usynlige for øjet og at de ikke blev reflekteret i et spejl - var der længe usikkerhed omkring, hvad det var for et fænomen, man stod overfor. Ved at sende røntgenstråler ind i et krystalprisme lykkedes det, i 1912, for Max von Laue at påvise, at de kunne interferere, hvilket er almindeligt når noget bevæger sig i bølger. Det var bevis for, at der var tale om elektromagnetisk stråling med så korte bølger, at de ligger langt uden for det synlige område.

Tuberkulose

I 2017 var der det laveste antal smittet med tuberkulose (TB) i Danmark. Af de 278 tilfælde er hovedparten i gruppen af hjemløse og udsatte personer 3). Det lave antal betyder, at TB næsten er udryddet i Danmark, men internationalt er det stadig en alvorlig sygdom. På verdensplan var der i 2010 anslået 8,8 millioner nye tilfælde med 1,5 millioner dødsfald. Man anslår ligeledes, at der er lidt over 50% chance for et dødeligt udfald for personer, der er smittet med TB og som ikke be-

I laboratoriet i Würzburg observerede Röntgen for første gang de "mystiske stråler".

Nyere AEG røntgenrør.

handles. Det er høje tal, der blegner mod det langt højere antal, der var i starten af det tyvende århundrede, hvor cirka hver fjerde af samtlige dødsfald skyldtes TB, heraf var hovedparten indbyggere i byernes hurtigt voksende slumkvarterer. TB er en virus, der smitter luftbåren og som sætter sig i lungerne, hvorfor en røntgenundersøgelse af brystkassen er et effektivt middel til diagnosticering. Undersøgelser havde påvist, at 80% af dem der fik konstateret forstadiet til TB ved en røntgenundersøgelse, var raske efter 6 år, mens 80% af dem der først fik det konstateret i forbindelse med et udbrud, var døde efter 6 år.

En røntgenundersøgelse er simpel og foregår ved at sende stråler fra røntgenapparatet igennem patienten, der er placeret foran en skærm, hvorpå der fremtræder et skærbillede på 35x35 cm i forholdet 1:1. Dette billede kan betragtes visuelt, kaldes gennemlysning, eller der kan optages et fotografisk røntgenbillede.

3) Den 28. nov. 2017 indslag i TV-avisen, DR1

Begge fremgangsmåder er forbundet med fordele og ulemper. Ved gennemlysningsmetoden er undersøgelsen billig, men en langsommelig proces, da en røntgenlæge maksimalt kan tilse ca. 150 patienter om dagen. Derudover er patienten og personalet udsat for længerevarende strålingsfare. I samme øjeblik apparatet slukkes forsvinder billedet, og der er ingen efterfølgende dokumentation, hvilket kan kræve nye undersøgelser og medførte juridiske problemer i tvivlsspørgsmål. Bliver der taget et røntgenbillede, er processen hurtig, og der kan tilses mange patienter. Imidlertid var det, før indførelse af digital teknik, forbundet med store omkostninger til filmmateriale, fremkaldelse og arkivering. Til gængæld forelå der fuld dokumentation, og det krævede ikke røntgenlægens tilstedeværelse, da materialet kunne gennemgås ved en senere lejlighed. Samlet var det derfor en fordel at foretage undersøgelserne ved hjælp røntgenfotografering. I praksis betød det, at der i mellemkrigsårene var mange bestræbelser på at nedbringe de høje omkostninger til et minimum, og det er i den forbindelse, at den traditionelle kameraindustri bliver interessant.

Røntgenoptagelse af brystkasse i forholdet 1:1.

Lad os et kort øjeblik vende blikket mod Brasilien, mod en af de første pionerer i det, der på tysk betegnes som Schirmbildfotografie. Opstanden i Rio de Janeiro i begyndelsen af 1920'erne skabte ekstraordinære mange tilfælde af TB i den fattige brasilianske storby, hvor dr. Manuel de Abreu var røntgenlæge. Han begyndte at interessere sig for, hvordan det store 35x35 cm format kunne omsættes til et billigere og mere håndterbart format. Løsningen blev et Røntgen-Tenax kamera udstyret med en Zeiss Biotar 1:1,4 75mm objektiv, som blev monteret på Siemens røntgenudstyr for af affotografere skærbilledet på 135mm film i formatet 24x24 mm

Af hensyn til strålefare var skærbilledet temmelig dunkelt, og da tidens filmmateriale havde ringe følsomhed, var det nødvendigt med et objektiv med stor lysstyrke. Til trods for at en stor del af det tekniske udstyr blev produceret i landet, var der, i samme periode hvor dr. Manuel de Abreu foretog sine første forsøg i Brasilien, ikke samme interesse i Tyskland. Det ændrede sig imidlertid da NSDAP, det Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, kom til magten i 1933. Det nye regime igangsatte gigantiske folkesundhedsprogrammer, hvor TB var et af fokusområderne. Som nævnt, er røntgenfotografering af brystkassen det mest effektive middel til at konstatere TB før det kommer i udbrud, men at undersøge den samlede tyske befolkning på ca. 30 millioner, samt den forventelige opfølgning på ca. 10 millioner pr. år var en næsten uoverkommelig økonomisk opgave. To personer blev foregangsmand i forsøg på at finde billigere alternativer. Den ene var professor dr. Robert Janker, der i 1936, som den første optog levende røntgenbilleder ved hjælp af et Robot motor kamera, monteret med en Zeiss Biotar 1:0,85 85 mm. Den anden, røntgenlæge og SS-Führer Hans Holfelder besøgte i 1937 dr. Manuel de Abreu i Brasilien for at bruge hans erfaringer. Da han vendte hjem, blev der arrangeret et kæmpe propagandanummer i forbindelse med Reichsparteitag i 1938. Til glæde for det nazistiske styre skulle 10.000 mennesker røntgenfotografes. Til formålet blev den første mobile røntgenstation indsat, en ombygget varebil der effektivt kunne transporteres rundt og røntgenfotografere den udkommanderede befolkning. Ideen med mobile røntgenstationer er senere fulgt op, for eksempel viste det sig, at 8% af befolkningen var smittet med TB da røntgenskibet Misigsut blev indsat på den grønlandske vestkyst i 1956.

I 1938 lykkedes det, i løbet af 5 dage, for Hans Holfelders team at foretage 11.000 undersøgelser. Han blev dog hurtig klar over, at det tekniske udstyr ikke kunne holde til det store slid, og han kontaktede Leica, og bad dem om at konstruere et nyt kamera, der kunne erstatte Røntgen-Tenax kameraet. Til opgaven modificerede Leica den allerede eksisterende Leica Standard til formatet 24x24 mm monteret med et hurtigoptræk, der næsten er identisk med det velkendte SCNOO. Tilbagespolingsknappen blev erstattet med et håndsving og lukkeren havde kun en åben eller lukket funktion. Når kameraet var monteret på røntgenudstyret, stod det åbent, og når der skulle skiftes film, var det lukket, så eksponeringstiden var bestemt af røntgenapparatet. Objektivet, et Leitz Xenon 1:1,5 50mm, blev fastspændt på røntgenudstyret, hvorpå kameraet blev monteret med en hurtigbespænding. Sammen med de øvrige forbedringer der skete med røntgenapparaterne, var

En af de første mobile røntgenbiler.

de tekniske udfordringer stort set løst, da den modificerede Leica Standard blev introduceret i starten af 1939, men man konstaterede, at det lille filmmateriale endnu ikke havde den nødvendige kvalitet til at gengive de små detaljer, der var nødvendige for at stille en nøjagtig diagnose. Det varede derfor ikke længe før formatet blev erstattet af det større 7,5x7,5 cm format i Tyskland. I Danmark har man fastholdt 24x24 mm formatet, men samtidig brugt rullefilm i en størrelse på 10x10 cm.

10x10 cm Zenn røntgenrullefilm.

Det lille 24x24 mm format fandt også anvendelse under 2. verdenskrig, hvor E. Leitz, New York ombyggede de allerede producerede Leica Standard til røntgenkamera. De var ligeledes monteret med et 50mm Xenon objektiv og blev leveret til X-Ray Division of Westinghouse, der brugte dem til diagnosticering af såkaldt brystsyge i forbindelse med mobilisering til den amerikanske hær. Disse amerikansk ombyggede modeller er forskellige fra dem, der er produceret i Wetzlar. De har stadig Leica Standard'ens normale optræk og tilbagespolingsknop. Nogle er nummereret fortløbende med Standard'ens almindelige nummer, andre er uden nummer, mens andre igen er graveret: N.Y. samt et trecifret nummer. De har alle indgraveret et W.X. eller W.O.X. på den almindelige L39 gevindfatning. Alle fra Wetzlar er nummereret med R samt et tocifret nummer.

Det er uvist hvor mange røntgenkameraer Leica har produceret. Det højeste nummer jeg er stødt på fra Wetzlar er R74, så formentlig er det samlede antal under 100, hvorimod antallet fra Leitz, New York formodentlig er væsentlig højere.

Leica røntgenkamera nr. R42.

Montering af Leica på røntgenudstyret.

Præsentation i Würzburg den 23. januar 1896

Ved præsentationen på universitetet var Röntgens opdagelse forlængst udbredt og anerkendt i videnskabelige kredse. Alligevel blev hans foredrag modtaget med applaus, og ved lejligheden optog han endnu et billede, denne gang af den berømte professor, geheimråd Albert Von Kölliker's hånd. Geheimråden var så begejstret, at han på stedet opfordrede til, at de nye ukendte stråler skulle navngives efter Röntgen, noget han selv afviste. Han foretrak det navn, han selv havde valgt; X-stråler - de ukendte stråler - eller X-rays som stadig er den internationale betegnelse i alle engelsktalende lande. Röntgen havde allerede fået den preussiske kroneorden af 2. grad, men flere fulgte, den største og mest præstige fyldte var Nobelprisen, som han fik tildelt i 1901. Opdagelsen var banebrydende, fik stor indflydelse på vores hverdag, og alligevel ønskede Röntgen ikke at indgive patent. Han mente, at de "mystiske stråler" skulle komme hele menneskeheden til gavn. Patentet blev i stedet indgivet af Thomas Edison, der ikke var bleg for at fylde sin bankkonto på andre videnskabsfolks bekostning.

Epilog

I Danmark blev "de mystiske stråler" som i andre lande betragtet med stor interesse og forundring. Allerede den 12. februar 1896, blev det første danske røntgenbillede taget på Den Polytekniske Læreanstalt. En anden tidlig dansk pioner var Paul Bergsøe, der, som en af de første beskrev strålernes farlige skadevirkninger. I 1897 indkøbte cand.mag. og fysiklærer Julius Holger Petersen et røntgenudstyr til Herlufsholm Kostskole, og frem til 1911 måtte lægerne ved Præstø Amts Sy-

gehus i Næstved aflægge Herlufsholm et besøg, såfremt de havde brug for at konstatere en brudskade hos en patient. Først i 1911 blev der installeret udstyr ved sygehuset i Fakse og i 1913 ved Næstved Sygehus. Julius Holger Pedersens røntgenrør findes stadig på Herlufsholm Kostskole. Til Röntgens store ærgrelse medførte hans banebrydende opdagelse ikke en udvidelse af universitetet i Würzburg; men til trods for han havde sagt ja til en mere præstige fuld stilling som professor og leder af institut for fysik ved det kongelige Ludwig-Maximilian-Universitets filosofiske fakultet i München, fik de alligevel doneret de 50.000 svenske kroner, der fulgte med Nobelprisen. Under 1. verdenskrig engagerede han sig kraftigt i krigens udvikling, og var voldsomt skuffet oven dens endelige udfald.

Svækket af længere tids sygdom døde fru Bertha i 1919, og året efter gik Röntgen på pension.

Som følge af tarmkræft, i en alder af 77 år, afgik Wilhelm Conrad Röntgen ved døden den 12. februar 1896.

Life Karikaturtegning fra februar 1896.

New York modifieret Leica Standard.

Kilder:

Povl-Otto Nissen, Röntgen - og de mystiske stråler, Polyteknisk Forlag 2005

Vidom Nr. 27 1984

Wikipedia

Louis Nielsen, Lektor Herlufsholm Kostskole
Larger, 1993 Volume 1

Gyldendal

Svendborghistorie.dk

Tak til Røntgenafdelingen ved Gentofte Sygehus

Fotomuseet Olympia

Tune Laug

Fotomuseet Olympia er beliggende i byen Falkenberg i Halland, Sverige, ca. 2 ½ times bilrejse fra København. Museet er grundlagt af ægteparret Rolf og Helene Håkansson. Rolf har siden drengeårene interesseret sig for kameraer og fotografiering. Rolf's storebror var fotograf i lokalområdet, og Rolf arvede flere kameraer efterhånden som broderen købte bedre udstyr. Samlerinteressen fortsatte og Rolf har samlet på fotografika lige siden. Samlingen voksede, og der blev brug for mere plads. På et tidspunkt købte Helene og Rolf en grund med 2 huse. Det blev til et helt museum i deres eget hjem med ca. 3000 besøgende om året. I 1997 blev det muligt at flytte samlingen til en velegnet beliggenhed i det centrale Falkenberg. I efteråret 2018 kørte Klaus-Eckard Riess, Leif Germann og jeg selv en tur til Fotomuseet i Falkenberg for at få dokumentation til både et foredrag i DFS, og til denne artikel.

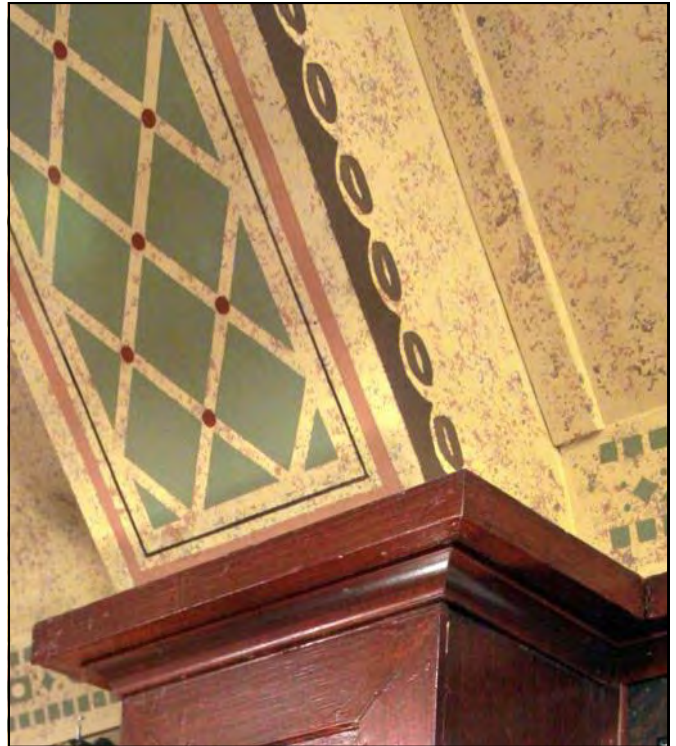
Fra stumfilmsbiograf til fotomuseum - en unik kombination.

Rolf og Helene havde længe ønsket at kunne vise mere af deres samling end der var plads til i deres eget hjem. En dag i 1995 kom Rolf forbi den bygning som i første halvdel af 1900-tallet havde huset en af Falkenbergs biografer, - bio "Olympia". Biografen måtte dreje nøglen om i 1953, og havde i en årrække fungeret som lagerbygning, med det resultat at bygningens indre var blevet temmelig nedslidt. Rolf erfarede at der var fornyet aktivitet omkring bygningen, og at der var planer om at indrette den til grøntmarked. Nu måtte der gøres noget! Rolf henvendte sig til kommunen med forslag om at bygningen blev istandsat, så den kunne huse hans samling af fotografika; og at han selv sammen med Helene ville stå for at bemane og drive museet. Hermed ville den gamle stumfilmsbiograf blive bevaret, Rolf

Rolf og Helene Håkansson ejer og driver fotomuseet Olympia.

Border, friser og træværk fra tiden omkring 1912.

og Helene ville få plads til deres fotosamling, og Falkenberg kunne udvide sin turistprofil med et nyt centralt beliggende fotomuseum med diverse aktiviteter.

Og således gik det heldigvis for den gamle bygning. Rolf og Helene indgik i et samarbejde med kommunen, og bygningens indre blev nænsomt renoveret via "Hallandsmodellen". Et arbejdsmarkedsprojekt som går ud på at uddanne håndværkere indenfor byggesektoren i gammeldags bygningsteknik. Dette resulterede i at biografens forrum og selve salen blev ført tilbage til tiden omkring 1912 med dekorative border i loftet og omkring lærredet, og træpaneler malet i mahogny look. Men hvordan begyndte historien om bio Olympia?

Falkenbergs første faste biograf "Olympia" fra 1912.

Da "filmen" var meget ung omkring år 1900, blev en lokal bondesøn Elof Karlsson optaget af den nye filmteknik og de muligheder det gav. Elof havde sans for mekanik og anskaffede sig et filmkamera og en fremviser, - en kinematograf. Der er ikke noget firmanavn på hverken optager eller fremviser. Elof optog små sekvenser af Falken-

bergs indbyggere og det lokale liv, f.eks. på markedspladsen, og viste det for publikum, først hjemme på gården, og siden på forskellige lokaliteter i Falkenberg. Elof fortalte hvad man så, samtidig med at han stod og drejede filmen frem. Det må have været en meget speciel oplevelse, for første gang at se mennesker og dyr mv. bevæge sig rundt på lærredet. Her ses en annonce fra en af de midlertidige lokaliteter, med teksten "levvande bilder". Efter nogle år besluttede Elof Karlsson sig for at opføre en fast biografbygning,

Falkenbergs
Kinematograf

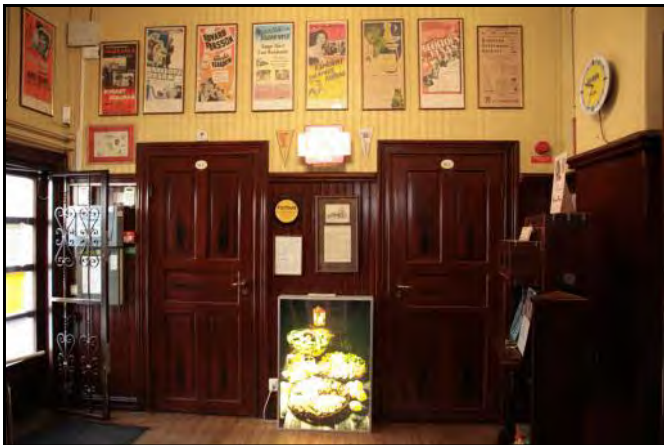
Stora Nygatan Stora Nygatan

Förevisning af
Levvande bilder

Fredag kl. 8,15 e. m.
Lördag kl. 7,30, 9 e. m.
Söndag kl. 6, 7,30 och 9 e. m.

Nytt intressant program
::: hvarje vecka!

Entré: 1sta plats 50 öre. 2:dra
plats 35 öre, barn under 12 år 15 öre.

og "bio Olympia" blev indviet den 22. oktober 1912. Ifølge samtidige annoncer blev der bl.a. vist ugerevyer, små spillefilm, "kæmpedamperens (Titanics) undergang", og så selvfølgelig indtryk fra Olympiaden i Stockholm samme år. I biografens forrum er der stadig billetluge, og væggene er dekoreret med en række ældre filmlakater. I det oprindelige forevisningsrum står en gammel metal-fremviser af mærket Goerz. Selve den fint restaurerede biografsal anvendes i dag både til filmforevisninger efter aftale og huser fotomuseets samling. Elof Karlsson solgte biografen allerede i 1913 til to lokale købmænd. Herefter drog Elof til USA, hvor han opholdt sig i en årrække, inden han vendte hjem til Sverige i 1931.

Fotograf Gillis Hägg, med eksempler på hans specielle farveteknik.

Fotomuseet.

Fotomuseets samling af fotografika favner indslag fra det meste af fotohistoriens epoke på omkring 180 år. Blandt det ældste er 2 smukke håndkolorerede Daguerreotypier som Rolf har erhvervet fra England. Museet huser også en større samling af fotografier taget af svenske fotografer, bl.a. Lennart Nilsson med hans berømte billeder af fostre. En anden fotograf Gillis Hägg med lo-

Biografens forrum med filmlakater og tidstypiske døre ind til toiletter.

kal forankring er også rigt repræsenteret. Det var takket været Gillis Häggs forskning og ekspertise, at det blev muligt at farvelægge Lennart Nilssons sort/hvide billeder taget gennem et elektronmikroskop. På museets vægge hænger en række flotte forstørrelser af de to fotografers værker. Museet viser også nogle tidlige farveoptagelser med autochrome plader fra 1907. De kan føres tilbage til fotografægteparret Axel og Freja Aurelius, som dermed hører til blandt pionererne indenfor farvefotografering i Sverige. Freja Aurelius, født Stenberg, begyndte som fotograf i Falkenberg. Efterfølgende etablerede ægteparret flere atelierer i Värmland, hvor de bl.a. aftog fotografier af Selma Lagerlöf. Efterhånden som den tekniske udvikling muliggjorde fotografering i den brede befolkning dukkede flere og flere fotohandlere op. Også boghandlere fik øje på mulighederne indenfor fotografi. På museet vises en flot filmautomat i jern fra en boghandel i Falkenberg. Butikken blev i øvrigt på et tidspunkt overtaget af en fotohandel.

På kammersiden viser museet en samling mahogny kameraer i varierende størrelser lige fra et Ernemann tropekamera over forskellige rejse- og salonkameraer til et stort atelier kamera. Et mahogny kamera fra Heinrich & Poulsen er udstyret med en finurlig mekanisme: en justerbar objektivfatning som kan klare objektiver af forskellig størrelse. Her er også flere eksempler på polyfoto kamera'er, bl.a. et "Fotomat" fra 1945 med enøjet spejlreflekssøger og et "Hessco Multiplex" fra Hugo Svensson. I en montre viser museet en større samling Laterna magica med tilhørende farvelagte billeder. Miniature kameraerne er også godt repræsenteret, bl.a. Camera Lite fra 1955, Maniga kamera fra 30'erne, Minicord kvalitets 16 mm.TLR, og et Tessina 35 mm TLR kamera. Det

Elof Karlssons filmoptager, indvendigt mærket: "American Clock Co. Boston". Kameraet blev senere udlånt og benyttet som rekvisit i filmen: "Maria Larssons evige øjeblik".

lille Coronet Midget 16 mm. bakelit kamera fra England er flot præsenteret på række i mange farver. Det blev i 30'erne givet som gave i et morgenmadsprodukt. En komplet samling vil i dag koste omkring 2-3.000 kr. Det blå Coronet er det mest sjældne. En hel montre er udelukkende fyldt med eksempler på diverse efterligninger/kopier af TLR kameraerne fra Rollei. Det er et tema, som museet også viser med udstilling af forskellige Leica-kopier. En anden montre er helliget Hasselblads produkter, bl.a. med et gråmalet "Hasselblad space camera", som det der var med på amerikanernes månefærd i 1969. Som et kuriosum vises også et urværk produceret hos Hasselblad. Udover Hasselblad viser museet eksempler på kvalitetskameraer som Linhof Technorama, 6 x 17 med Super Angulon 5.6 / 65 mm, Kodak Ektra, Corfield Periflex, Nikon, Canon, Leica, Contax m.fl. I modsætning hertil står det undselige Zeiss Ikon Tengoflex 6x6 kamera i TLR stil. Det er billigt i sin fremstilling, men sjældent. Ka-

meraet blev produceret i Tyskland under 2. verdenskrig i 1940 - 41. De fleste blev efterfølgende solgt i Sverige. Prisleje i dag: 2 - 3.000 kr. En svensk specialitet på museet hedder "Knäppa" og er et pap digitalkamera fra Ikea. Kameraet er fra 2012 og skal samles med skrutrækker, som alt andet fra Ikea. Prisleje i dag ca. 600 kr. Når man går rundt mellem montrene, bliver man pludselig revet ud af sin foto-fokusering! En montre dukker op med ældre legetøj, en anden med tabletæsker. Det kan skyldes at Rolf har samlet bredt, et ikke

helt ukendt fænomen for en del af os DFS medlemmer. Men Rolf fortæller også at han gennem årene har modtaget mange gaver, f.eks. er hele samlingen af tabletæsker en donation fra en anden samler. En anden montre med hospitalsudstyr danner med sine eksempler på kabeludstyr til fotografering inde i kroppen en fin kontrast til et udstillet Olympus minikamera inde i en kapsel, som skal synkes. Sammenfattende vil jeg sige, at museet rummer en større samling af fotografier og plakater, og mindst 1000 kameraer, samt tilbehør og diverse udstyr til fotografering, forstørrelse, fremkaldning og fremvisning mm. Jeg kan absolut anbefale at besøge Fotomuseum Olympia, dels fordi det er spændene at gå på opdagelse blandt de mange kameraer mv., og dels fordi Rolf og Helene er meget imødekommende og gerne fortæller ud fra deres mangeårige viden om museets samling. Jeg vil også sige at jeg oplevede det som en ekstra bonus, at træde ind i den gamle biografsal og nyde den flotte restaurering, tænke mig tilbage til filmpioneren Elof Karlsson og den første tid med stumfilmsforevisninger.

Olympus 'pille' kamera til undersøgelser i kroppen.

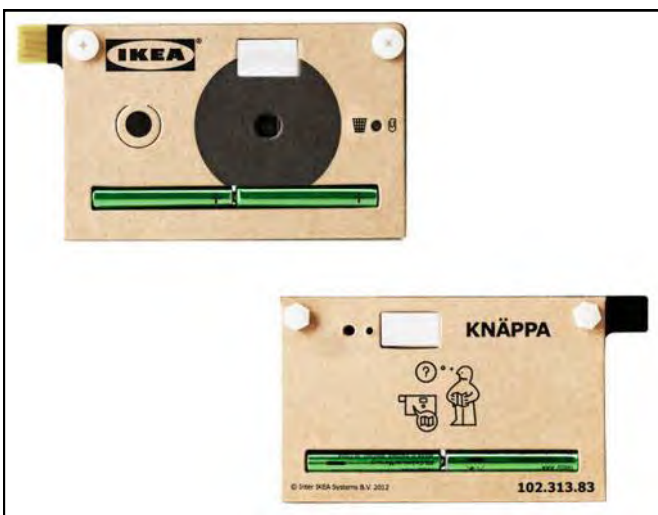
FANTASTISK at bio Olympia stadig findes. Alle gode ønsker fremover for Fotomuseet og den dejlige bygning.

Hvordan overlever et museum i dag?

Vi spurgte Rolf og Helene om, hvordan de har båret sig ad med at holde museet kørende i alle årene siden Fotomuseet Olympias indvielse i 1997. I Danmark har vi desværre i de seneste år oplevet at begge vores to Fotomuseer har måttet lukke, dog med mulighed for at kunne genopstå i en eller anden form hvis en løsning kan findes. Så det var med en særlig interesse at vi spurgte. Jeg tror at en vigtig del af svaret ligger i at Fotomuseet byder på andet og mere end den faste udstilling. Museet udfører forstørrelser og kopiering af s/h billeder, også fra glasplader, samt overføring af smalfilm til dvd eller video, også video til dvd. Og nok så vigtigt: Rolf har forsynet alle montrene med hjul så de kan skubbes ud til siderne, og give plads til f.eks. filmforevisninger og socialt samvær ved bl.a. spisning. Museet samarbejder med et cateringfirma i Falkenberg og kan tilbyde mid-

Elof Karlssons kinematograf.

"Knäppa", digitalt pap kamera fra Ikea.

Filmautomat fra en boghandel i Falkenberg.

Fra Olympiaden 1912 i Stockholm. Fotograf: Axel Malmström, Stockholm 1912, foto nr. E 15703, Stockholmskällan.

dag for grupper på op til 60 personer. Museet kan også tilbyde overheadprojektor, stillbillede- og filmprojektorer mm. Man er velkommen til selv at medbringe film. Museet har arrangeret tema-filmaftener for f.eks. en motorcykelforening, og for en jazzklub. Eksempler på større besøgende grupper: Foreninger, bylaug, firmaer, konferencer, busrejser etc. Hermed er cirklen sluttet. Når der er filmaften med jazzklubben med noget godt at spise og drikke, så lever den gamle biograf stadig i bedste velgående.

Fotomuseet Olympia, Rolf Håkansson, Sandgatan 13.A, 311 34 Falkenberg Sverige.
Tlf. Mobil: 0046 70-898 79 28.
Mail: info@fotomuseet-olympia.com.
www.fotomuseet-olympia.com

En STOR TAK til Rolf og Helene Håkansson, Fotomuseet Olympia, og Karin Nyving fra Falkenberg Stadsarkiv for deres inspirerende og imødekommende bistand. Også Tak til Leif Germann Jensen og Klaus-Eckard Riess for inspiration og materiale til artiklen her.

Biografforestilling for jazzklubben.

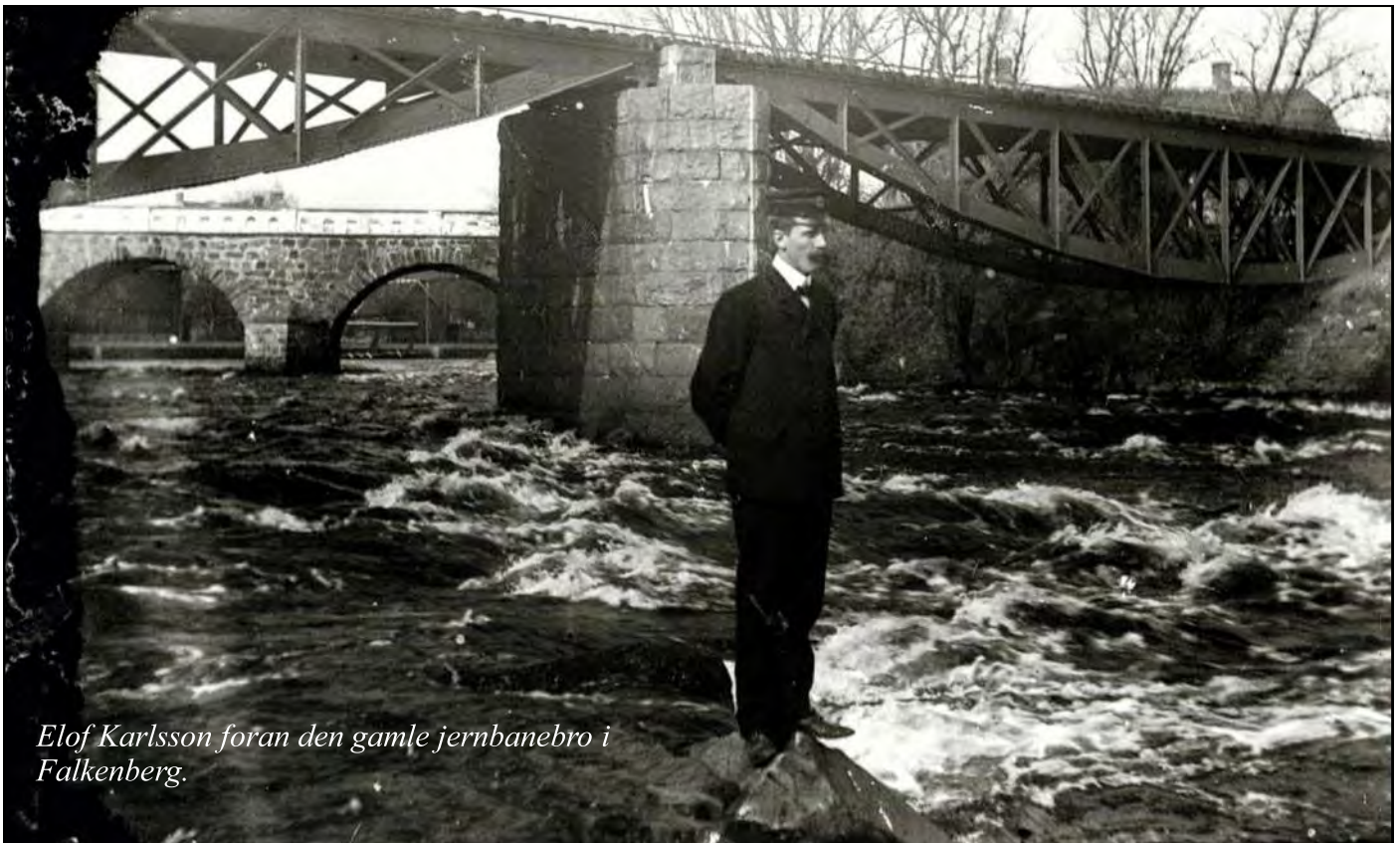

Biografsalen med fotomuseets samling. Klaus og Leif interviewer Rolf og Helene.

Efterlysning. Jeg er meget interesseret i at få mere at vide om Elof Karlsson, hans liv og levned og opholdet i USA, samt oplysninger om hans filmoptager og kinematograf, bl.a. hvem har fabrikeret dem?

Tune Laug, mail: laugnell@gmail.com.

Elof Karlsson foran den gamle jernbanebro i Falkenberg.

Bortgemte skatte i Dresden

Klaus-Eckard Riess

I det herrens år 1922 lagde Heinrich Ernemann grundstenen til Dresdens mest markante industribygning. Til alt held slap den nådigt fra byens sønderbombning i februar 1945. Efter at have været Zeiss Ikons Ernemann Werk, blev bygningen i DDR-tiden til VEB Pentacons Objekt 2 med fabrikkens iøjnefaldende tårn som verdenskendt logo.

I dag er bygningen hjemsted for Dresdens tekniske samlinger TSD - Technische Sammlungen Dresden. Disse forestiller ikke bare et museum, men er en meget levende institution med udstillinger og aktiviteter, der især sigter på ungdommen. Man kan blive helt andægtig ved at træde fra den gamle vestibule ind i Heinrich Ernemanns oprindelige direktionslokaler, der har overlevet krigens tid og sågar 40 års DDR-regime. I dag huser disse historiske rum en omfattende udstilling af Ernemann produkter, som for nogle år siden købtes af den kendte samler Peter Göllner.

De mange andre effekter fra Dresdens berømte fotoindustri gemmer sig for tiden i museets depot, indtil den igangværende nyordning til en udstilling om Dresden som kameraby er blevet tilendebragt. Heldigvis tog jeg for tre år siden nogle billeder direkte igennem udstillingsvitrinernes glasruder, således at jeg i dag kan præsentere nogle prototyper, som man ellers ingen steder kan få at se.

Allerførst vil jeg nævne "Pentax 24x36", som i 1954 blev udviklet hos VEB Zeiss Ikon. Det er et SLR-kamera med spaltelukker fra 1 til 1/1000 sek., udskiftelig optik, udskiftelig filmkassette og udskiftelig søger. Den viste prismesøger er udstyret med en ukoblet belysningsmåler. Da kameraet aldrig nåede at komme i produktion, blev navnerettighederne solgt til det japanske firma Asahi Kogaku, der aldrig skjulte hvorfra navnet kom og at Pentax stod for begreberne pentaprisme og Contax.

Temmelig usædvanlig er også "Zweifilm-Kamera" fra KW i Niedersedlitz, ligeledes udvik-

Technische Sammlungen Dresden i det tidligere Ernemann Werk.

let i 1954. Prototypen fandtes i to udgaver, den ene med centrallukker og belysningsmåler og den anden med to spaltelukker. Spejlet kan klappes til at sende billedet til hhv. den ene eller til den anden film. Funktionen bliver forståelig ved at se på den viste tegning. Heller ikke dette kamera nåede ud til kunderne.

Det noget voluminøse stereokamera "Pentaplast" i format 24x24 er der ikke ret meget at sige om. Også dette stammer fra tiden mellem 1953 og 1955.

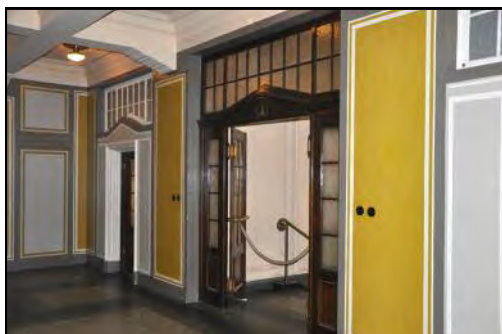
Det er bemærkelsesværdigt, hvor innovative teknikerne i Dresden igen har været så få år efter krigens. Men det kan undre, at man brugte penge på udviklinger, der til sidst alligevel løb ud i sandet.

1952 fejrede Ihagee Kamerawerk sit 40-års jubilæum. I denne anledning fik direktørerne Max Rockstroh og Willy Teubner hver overrakt et forgyldt Exakta Varex. Af fotohistorikeren Herbert Blumtritt erfarede jeg, at også kosmonauten Juri Gagarin, kejser Heile Selassi og shahen af Persien senere var blevet beriget med sådant et sjældent kamera. Det viste kamera har Max Rockstrohs datter stillet til rådighed.

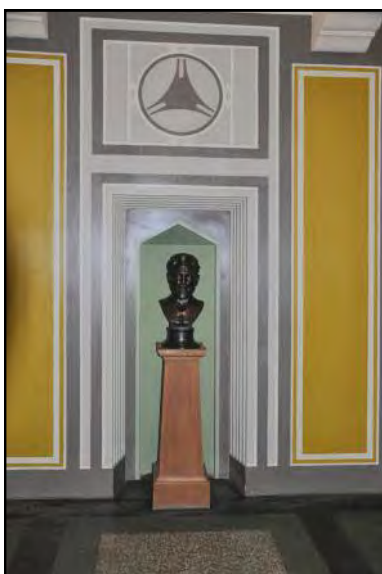
Et filmkamera på udstillingen, der imponerede mig kolossalt, var "Zeitlupenkamera Pentazet 35". Allerede under første verdenskrig havde dr. Hans

Lehmann konstrueret et højhastighedskamera for Ernemann, som kom op på en billedfrekvens af 500 b/sekund. Senere klarede Zeiss Ikons videreudviklede "Zeitlupe" op til 1500 b/sek.. Først i 1957 satte VEB Zeiss Ikon kronen på værket med "Pentazet 35", der kan optage hele 40.000 billeder per sekund. På kun et sekund racer 38 meter film igennem kameraet.

Jeg lever i det håb, at de beskrevne sjældenheder, samt alt det øvrige photographica, snart igen bliver synlige for offentligheden.

Indgang til vestibulen.

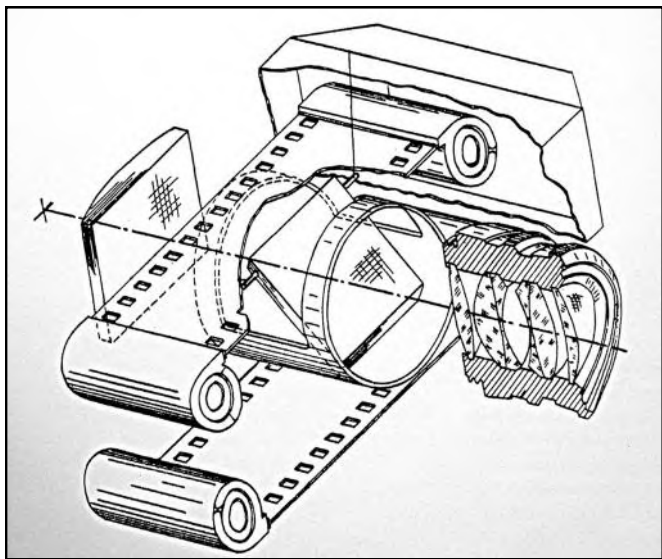
Her residerede Heinrich Ernemann

På vej ind i direktionslokalet.

Heinrich Ernemanns buste under det kendte logo.

"Zweifilm-Kamera" uden og med belysningsmåler.

*Funktionstegning af "Zweifilm-Kamera".
Fra Gerhard Jehmlich "Der VEB Pentacon Dresden".*

Pentax prototyp - her stammer navnet Pentax fra.

Max Rockstrohs forgyldte Exakta Varex.

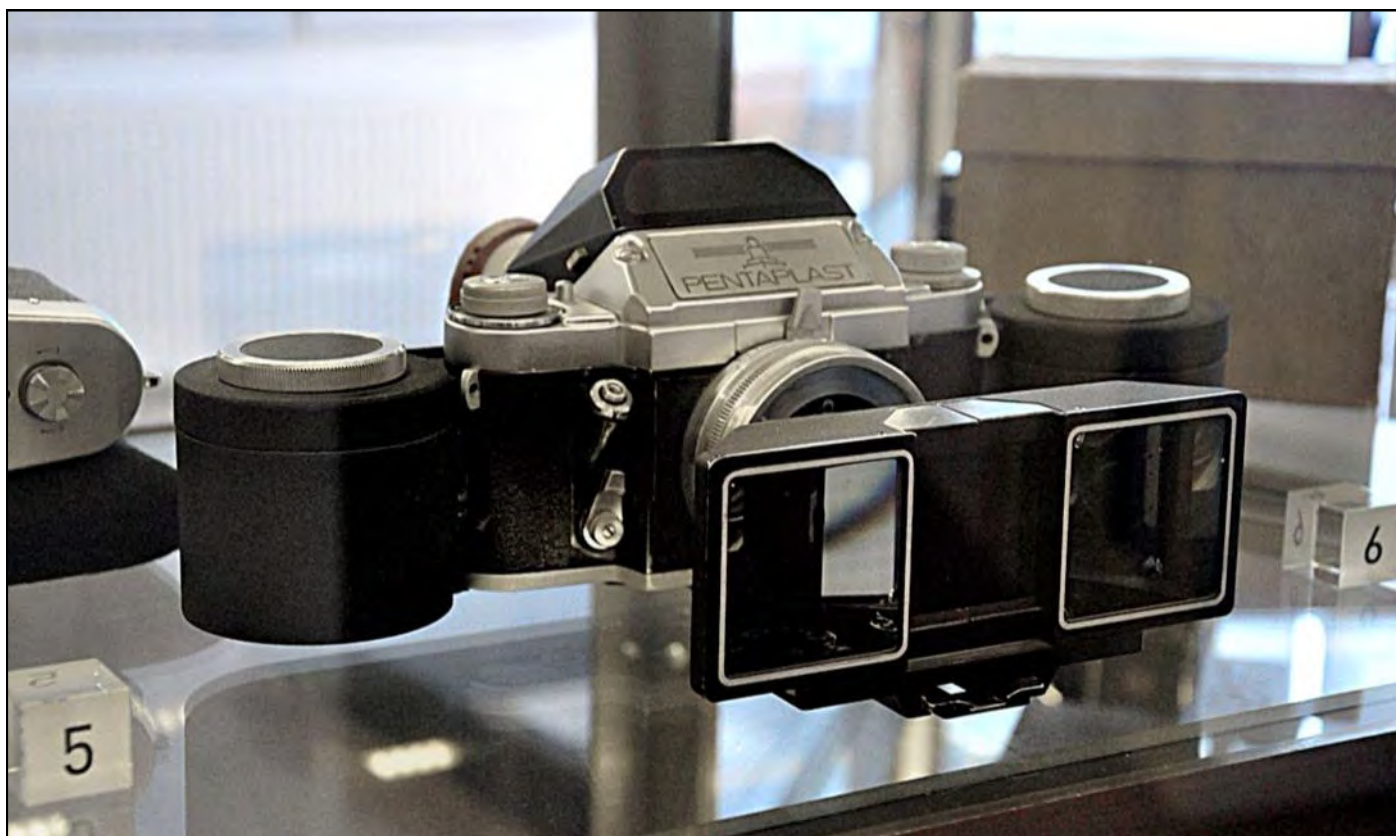
"Zeitlupe Pentazet 35", 40.000 b/sek. !

Ernemann-udstillingen med den berømte stålprojektor "Imperator" i midten.

Stereokameraet "Pentaplast".

Billedgruppen

Gerhard Ryding

Alfred Kjølbers fotobaggrund

Af Ann Vibeke Knudsen.

Den nyopdukkede fotobaggrund, en såkaldt "fond", som viser Hammershus fra Nordsiden.

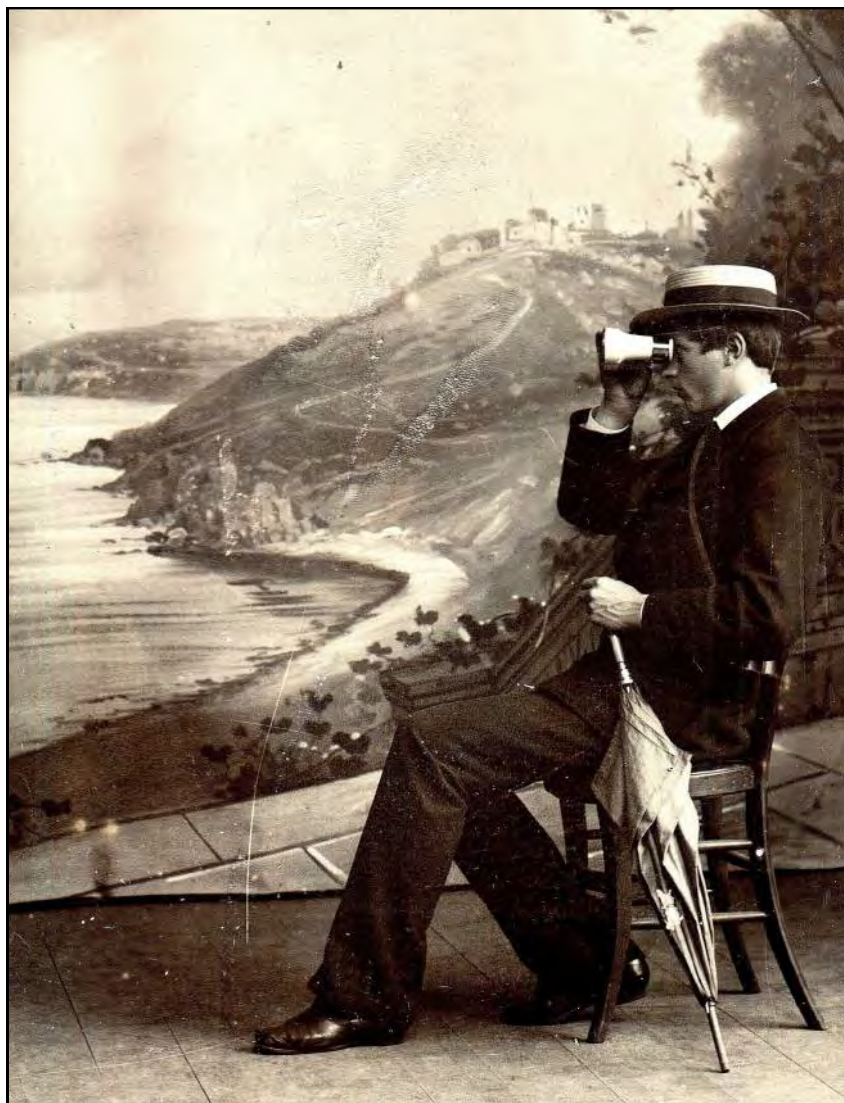

To damer i folkedragt foran Hammershus fonden.

En ung dame blev fotograferet af Alfred Kjølner i 1920 i atelieret foran Hammershus fonden..

I februar 2019 modtog Bornholms Museum som gave en næsten 4x4 meter stor fotobaggrund, i fagsprog en "fond". Giver var ejeren af Alfred Kjølners gamle ejendom med atelier i Havnegade 17 i Allinge. Familien havde haft baggrunden hængende i en del år, men var efterhånden blevet træt af den. Den blev foldet sammen og anbragt i en pose - og så en dag afleveret på Bornholms Museum. Nu februar 2019 - hænger den med sine folder på Bornholms Museum og venter på en konservering så folderne og tidens tand kan rettes op - og ud. Alfred Kjølner, 1882-1957, havde lært fotografering af sin far, Bendt Kjølner. Faren døde i 1908. Moren, Christiane Kjølner, videreførte atelieret, fra 1911 med Alfred Kjølner som bestyrer. I 1916 overtog han selv atelieret. Inden 1911 må han dels være blevet udlært som maler, dels have aftjent sin værnepligt. Ser man på den store samling glasnegativer, som er bevaret ikke bare fra Alfred Kjølners tid, men også fotograferne før ham, finder man mange med Hammershusbaggrunden. Der havde været flere ejere af fotoatelieret i Havnegade i Allinge, som var opført af fotograf H.P. Jacobsen og indviet i 1904. Alfred Kjølner kan have malet Hammershusbaggrunden, medens han bestyrede sin fars gamle atelier (som lå i Pilegade i Allinge). Han overtog først atelieret i

Johan Stöckel, Gottlieb Stöckels søn, fotograferet foran faderens Hammershusbaggrund, set fra syd.

Havnegade 17 i 1922, først som lejer, fra 1926 som ejer. Hammershusbaggrunden kunne også være fremstillet af/til en af de tidligere fotografer i Allinge, fx H.P. Jacobsen eller hans efterfølger, Andreas Ipsen.

Fotobaggrunde kunne købes hos fotogrossisterne, men fx Alfred Kjøllet havde en kunstnerisk åre og var uddannet som maler, så han magtede også den opgave. Vi har billeder af ham, hvor han maler en fotobaggrund. Farverne er gråbrune, med mange nuancer, som gav sig godt på datidens sort-hvide fotos. Vi kender billeder af endnu en fotobaggrund med klipperne på Nordbornholm som baggrund. Den tilhørte Victor Lund, som også var fotograf i Allinge ca. 1900-1910. Alfred Kjøllet – eller en af hans forgængere - var ikke den første, der erhvervede en fotobaggrund med Hammershus. Den første var fotograf Gottlieb Stöckel i

Rønne, som i 1880'erne havde en fotobaggrund med Hammershus - set fra "Rønne-siden" altså fra syd. Alfred Kjøllets fond er set fra nord, fra Allinge-siden. Gottlieb Stöckels Hammershusbaggrund er fra 1880'erne, efter han havde flyttet sit atelier fra Kirkepladsen i Rønne til Store Torv også i Rønne. Altså fra et tidspunkt, hvor turismen var i vældig fremgang på Bornholm. Det var vel i tråd med god markedsføring af sit atelier og fotografiske kunnen, at man tilbød folk, det være sig turister som fastboende, at blive foreviget med denne unikke baggrund, der mere end noget andet signalerede - og signalerer - Bornholm.

Den unge mand på billedet er Johan Stöckel, Gottlieb Stöckels søn, som senere var officer i Congo og endnu senere blev direktør for Tøjhusmuseet i København. Gottlieb Stöckels Hammershusfotobaggrund er desværre ikke bevaret.

Mødereferater

Nellerødmanden.

Torsdag 28. februar 2019 .
Af Tune Laug.

Aftenens foredragsholder Lennart Weber fortalte levende og indsigtfuldt om "Nellerødmanden" snedker Jens Poul Andersen (JPA), og hans mangeårige virke med først og fremmest kameraproduktion. Sideløbende fortalte Lennart om arbejdet med sin bog. Oprindeligt forestillede Lennart sig, at han skulle skrive en bog om Jens Poul Andersens øvrige arbejdsområder, fordi kameraproduktionen allerede var beskrevet, bl.a. i "Objektiv" nr.66. Men gennem sin ukuelige research og kulegravning har han fundet utrolig megen dokumentation for Nellerødmandens virke inden for fotografika, så det alligevel blev hovedindholdet. I foredraget fortalte Lennart om flere af de 111 JPA kameraer, man kender indtil nu. Han viste også eksempler på anden produktion, f.eks. møbler og en violin. Alt sammen flot og spændende illustreret i aftenens foredrag. En særlig oplevelse var det, at Lennart viste et filmet interview med Anders Vasehus, en gammel mand som havde truffet JPA flere gange. Vi blev i den grad beriget med

viden om Jens Poul Andersens mange talenter, opfindsomhed og store flid. Se boganmeldelsen andetsteds her i bladet.

Aftenen fortsatte med "runden", her et lille udpluk: Peter Randløv nævnte, at han, hvis det er praktisk muligt, vil overdrage stereoregistranten til "Objektiv.dk", - det var der stor opbakning til i billedgruppen. Leif Germann havde taget en række fine daguerreotypier mv. med for at vise, hvad vi kan vente os til det kommende anvisningssalg på Landsmødet i Middelfart. Per Christiansen henviste til sin hjemmeside "minsamling.dk", hvor han har indscannet en masse billeder fra hele landet, sorteret efter postnummer. Der er også temaer: biler, badebilleder mv. Ole Hesager henviste til "billeddetektiverne", et spændende initiativ på Bornholm, hvor man i en række udsendelser fokuserer på gamle fotografier, bl.a. et nyopdukket baggrundstæppe fra et Bornholmsk atelier.

Endelig blev der i runden gjort opmærksom på "digitaliseringsværkstedet Storm 20" på Stormgade 20 i København. Et kommunalt initiativ, hvor to mand står parat med råd og dåd og udstyr til at hjælpe med at overføre glasnegativer og film til digitalt brug. Aftenen sluttede med et mindre skrotsalg med fotobøger og fotos.

Lennart Weber efter sit foredrag med et JPA kamera Nr.196 udlånt af Niels Resdahl, som står med et JPA mahognystativ. Niels fortalte efter foredraget lidt om teknik og detaljer ved kameraet og objektiverne.

Bog- & Udstillingsomtale

Tune Laug

Under Indiens himmel

Fotografier fra det 19. århundrede.

Dauids Samling.

Kronprinsessegade 30.

København K.

Til den 28. april. Gratis entre.

Af Klaus-Eckard Riess.

Denne fascinerende udstilling bør ses af alle, der går op i historisk fotografi. Hvem der interesserer sig for arkitektur, historie, islamisk og indisk kunst samt fremmede kulturer i det hele taget, får ligeledes nok at se på og glæde sig over.

Udstillingens kuratorer har fået lov til at udvælge de mange viste fotografier blandt tusinder af andre hos en unavngiven generøs engelsk samler. Ham skylder vi tak for den store oplevelse.

Det allerførste billede er et indisk daguerretyp fra omkring 1850. Mange af de efterfølgende foto-

Ukendt fotograf. Taj Mahal i Agra, set nordfra, 1870'erne.

© *Dauids Samling.*

grafier er kalotypier efter Henry Talbots metode, der er nemmere at håndtere og derfor mest blev benyttet af indiske amatørfotografer. De originale negativer muliggjorde mange kopier, der var kendetegnede af bløde nuancer og blev gengivet på saltpapier. Særligt betagende og udtryksfuldt er det store negativbillede katalog nr.4, som ses lige til venstre efter indgangen til udstillingen.

Alle andre fotografier er blevet fremstillet efter den mere besværlige våde kolloidum-proces og gengivet på albuminpapir. I montrere vises både private fotoalbummer og større, sikkert kostbare billedværker. En sådan bog med panoramaoptagelser virker særlig imponerende. Man bliver klar over, at fotograferne må have slæbt tunge storformatkameraer og en mængde nødvendigt udstyr

med ud i naturen. Resultatet er fantastiske fotografier af grandiose, ældgamle islamiske gravmæler, som f.eks. det berømte Taj Mahal set fra andre vinkler end de sædvanlige. Et morsomt syn byder de talrige fotografier af fantasifuldt udklædte rigmænd og fyrster, oftest opstillet foran underlige draperinger. Den jævne befolknings påklædning, dagligliv og arbejde gengives derimod mere autentisk og realistisk.

Billederne af ødelæggelserne efter det såkaldte Sepoyoprør i 1857-58 virker temmelig rystende. Opstanden blev knust særdeles brutalt og blodigt af den engelske kolonimagt.

Det var englænderne, der blandt andre europæiske civilisationsgoder også bragte fotografiet til Indien. De erkendte dets betydning og forstod at takle teknikken under de vanskelige klimatiske forhold. Inderne gjorde dem snart kunsten efter.

Under billederne læser man mange fotografnavne, men nogle er særlig fremtrædende, bl.a. Samuel Bourne, Charles Shepherd, italieneren Felice Beato, franskmændene Eugène Auguste Taurines eller inderen Lala Deen Dayal.

Tag ind på Davids Samling og nyd de indiske billeder inden udstillingen lukker den 28. april.

Og glem ikke at købe det formidable katalog for kun 200 kroner, som er en pragtfuld fotobog.

Lala Deen Dayal. Char Minar, Hyderabad, 1880'erne. © Davids Samling.

R.K. Brothers. Gruppe af fyrstelige, ca. 1900. © Davids Samling

Felice Beato. En moske i Det Røde Fort, Dehli, 1858. © Davids Samling.

Eksempler fra anvisningsalglisten.

Vilhelm Hammershøi

på sporet af det åbne billede.
Annette Rosenvoldt og Gertrud Oelsner.
ISBN 978-87-11-53905-7.
Lindhardt og Ringhof.
Pris 600,00 kr.
Af Klaus-Eckard Riess

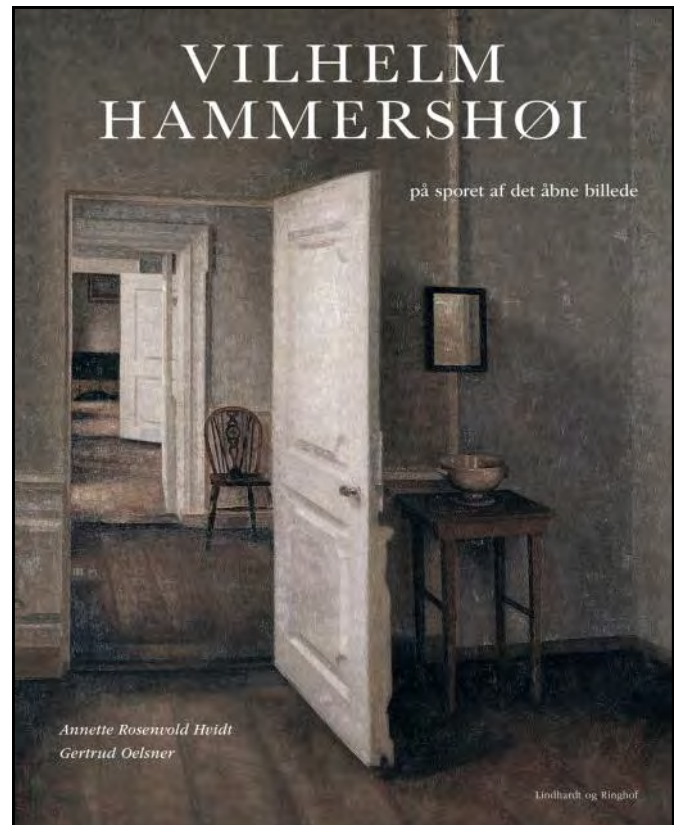
Denne store og flotte bog er ikke alene en lækkerbidsken for Liebhabere af Hammershøis kunst, men lige så meget for alle, der er interesseret i dansk fotohistorie. Værket kunne nemt have fået samme undertitel som en af overskrifterne inde i bogen: FASCINATION AF FOTOGRAFIET.

Vi får at vide, hvor stor en rolle fotografiet har spillet i familien Hammershøi, og vi støder på mange kendte fotografnavne fra de sene årtier i attenhundretallet.

At Vilhelm Hammershøi selv brugte egne fotografier som udgangspunkt og forlæg for sine billeder, fremgår også tydeligt. Ind imellem tegnede han tilmed hjælpelinier eller gridnet hen over motiverne.

Bogen går i dybden med Hammershøis verden og med hele miljøet omkring ham.

Alt i alt taler vi om en pragtfuld bog for kunstelskere og billednørder.

Bogens forside med "Interiør" på Ordrupgård.
© Lindhardt og Ringhof.

Portræt af Ida Ilsted, senere kunstnerens hustru.
© Statens Museum for Kunst
Fotografi af Ida Ilsted med påtegnet gridnet.
© Den Hirschsprungske Samling.

Geniet fra Nellerød

Snedker Jens Poul Andersen 1844-1935.

Lennart Weber.

ISBN 978-87-93229-20-1.

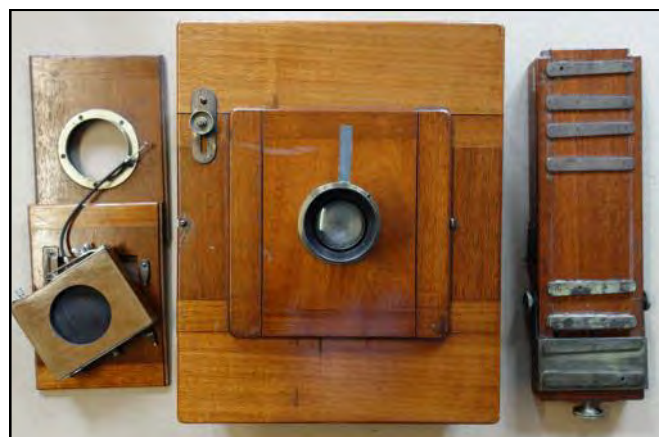
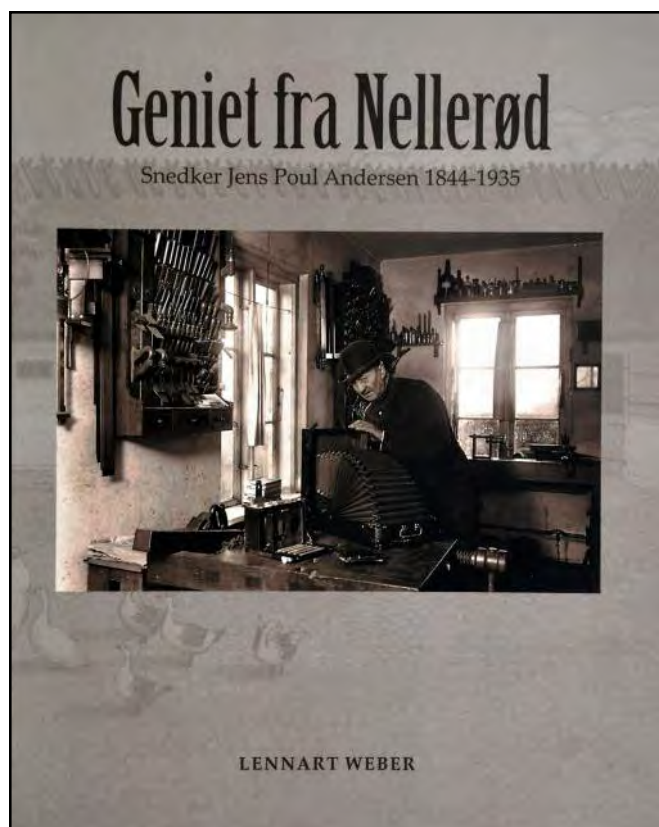
Webers Forlag.

Pris 350,00 kr.

Af Klaus-Eckard Riess

Lennart Weber har præsteret et værk, der samler al den viden, som vi indtil dato har om Nellerødmandens liv og virke. Vi læser om Jens Poul Andersens familieforhold og bliver forundret over at gården, hvor han voksede op, stadig er i slægtens eje. Ligeledes findes endnu det hus i Nellerød, som han byggede til sig selv og indrettede sit værksted i.

Jens Poul Andersen beskrives levende som en tusindkunstner til at arbejde i træ og metal med idérigdom, opfindsomhed og aldrig svigtende kvalitetssans. Anekdoterne fra JPA's livsstil og vaner gør fortællingen underholdende. Dette gælder ikke mindst hans årtier lange, frugtbare samarbejde med kgl. Hoffotograf Elfelt, der havde aftalt eneforhandling af Andersens kameraer. Kapitlet om det nære forhold mellem Peter Elfelt og Jens Poul Andersen, samt den efterfølgende beskrivelse af udvalgte kameraers historie, kan betegnes som højdepunkter. Efter en oprensning af alt det andet, som Jens Poul Andersen arbejdede med, opfandt og fremstillede, kommer bogen til sit vigtigste emne, nemlig registranten over kameraproduktionen fra 1865 til 1920. Alt i alt 111 kameraer har man kendskab til i dag. Nogle er gået til ved ildebrand, andre vides ikke, hvor de befinder sig. Men hovedparten af de 111 har kunnet afbildes i bogens sidste del. Der er noget at studere for alle beundrere af geniet fra Nellerød.

JPA Nr. 154 fremstillet ca. 1891-1898.

© Sydvestjyske Museer, Esbjerg.

Goerz Photo-Stereo-Binocle, konstrueret af JPA ca. 1899.

Medlemsorientering

Møder, foreningsmeddelelser og nyheder

Tune Laug

Landsmøde og generalforsamling Lørdag den 27. april 2019 Forsamlingshuset Østergade 33, 5500 Middelfart

Program:

- 10.00 Loppemarked opstilles og udstillere er meget velkomne til at vise deres fotografika eller hænge deres værker op.
10.30 Formanden byder velkommen.
12.00 Frokost
13.00 Generalforsamling.
Herefter anvisningssalg.
Afslutning, hvor alle deltager i oprydningen.

Dagsorden for generalforsamlingen:

1. Valg af dirigent.
2. Formandens beretning.
Herunder beretning fra redaktionsgruppen.
3. Det reviderede regnskab fremlægges.
4. Afstemning om indkomne forslag.
5. Valg til bestyrelse.
På valg er:
Svenn Hugo, Leif Germann Jensen, Klaus-Eckard Riess
Alle tre modtager genvalg.
6. Valg af 2 revisorer.
På valg er:
Willy Thomsen og
Lars Schönberg-Hemme
7. Fastsættelse af kontingent.
8. Eventuelt.

Dansk Fotohistorisk Selskab Regnskab for året 2018

	2018 Budget	2018 Faktisk	2017 Faktisk
Indtægter			
Indbetalt i året	90.000	76.545	80.106
Indbetalt året før		36.475	44.350
Indbetaling vedr. næste år		-32.775	-36.475
Kontingent for året	90.000	80.245	87.981
Renteindtægter	0	0	0
Annonceindtægter	10.000	6.400	6.700
Tilskud/Sponsorater	0	0	0
Løssalg af Objektiv	0	0	0
Anvisningssalg	15.000	12.311	32.032
Indtægter i alt	115.000	98.956	126.713
Udgifter			
Objektiv	80.000	76.611	74.710
Kontorhold og kørsel	8.000	15.111	11.346
Best.møder/diæter	6.000	6.105	4.903
Medlemsmøder	25.000	30.527	30.452
Øvrige driftsudgifter	1.000	668	300
Udgifter i alt	120.000	129.022	121.711
Årets resultat	-5.000	-30.066	5.002
Egenkapital			
Overført fra forrige år		140.190	135.188
Resultat		-30.066	5.002
Egenkapital ultimo		110.124	140.190
Som forligger således			
Danske Bank/Giro		64.168	97.634
Danske Bank Forening		78.731	79.031
I alt indestående		142.899	176.665
Forudbetalt kontingent		-32.775	-36.475
I alt		110.124	140.190

Mødereferater

På besøg hos Heinrich Ernemann

Torsdag 15. november 2018.

Af Tune Laug.

Vores formand Svend Hugo bød vores ”nye” foredragsholder Klaus-Eckard Riess velkommen, og vi andre i salen var straks med på den, og parate til at lytte til vor trofaste og rutinerede foredragsholder. Aftenens foredrag var et fotohistorisk causeri over Heinrich Ernemanns lange og alsidige virke indenfor kameraproduktionen, garneret med fotos af hans fabrikker og produkter. Klaus fortæller at Heinrich Ernemann (1850 – 1928) voksede op under fattige kår i den lille by Gernrode i den tyske delstat Sachsen-Anhalt. Han gifter sig i 1875 med Therese Grafe og køber svigermoderens manufakturhandel for opsparede midler og afdrag. Heinrich og Therese får med flid og sparsommelighed en god forretning ud af det, og der bliver også plads til at forhandle lidt fotoartikler. Efter 14 år kan han opfylde en gammel drøm og erhverve sig et af Dresdens utallige små kamerasnedkerier. Klaus omtaler et af hans første kameraer, et Edison kamera, som i 1892 er omtalt i en annonce hos Budtz Müller. Hurtigt bliver Ernemann træt af upålidelige underleverandører, og han sætter sig som mål, at hans virksomhed selv skal stå for fabrikationen af alle dele til kameraerne, inkl. film og optik mv. Produktet skal holde en god kvalitet. Herefter går det slag i slag. Hans dygtighed som handelsmand og virksomhedsejer medfører en næsten konstant pladsmangel: Heinrich Ernemann sælger, opkøber og udvider i flere omgange. I 1898 når Ernemann en milepæl: Den nye moderne fabrik ”stamhuset” på Schandauerstraße 48 kan tages i brug. I 1899 begynder han også at producere salonkameraer. Ernemann kaster sig i 1903 over det nye kinomedie, i starten med optager og fremviser, som kørte med 17,5 mm film med perforering i midten. Sønnen Alexander Ernemann tager sig i mange år fremover af denne afdeling og af udviklingen af fremviseren Imperator. Under 1. verdenskrig leverer Ernemann forskellige produkter til militæret. Bl.a. et ”Fliegerkamera”, og et ”Maschinengewehr-Kamera” til 35 mm film, samt en anerkendt specialitet: ”Zeitlupe”, et højhastighedskamera, som kunne bruges til at analysere bevægelsesforløb.

Efter krigen udvider Ernemann produktionen med bl.a. atelier-, trope- og miniature klapkameraer og det epokegørende Ermanox kamera, hvortil firma-

Information og opfordring

Kære fotohistoriske venner,

På selskabets medlemsfortegnelse er kun anført mailadresserne fra ca. 48% af medlemmerne.

Derfor ville det være en fordel, hvis I meddeler jeres mailadresse til vores kasserer:

Jesper Bruus Pedersen
kasserer@objektiv.dk

Dette giver os mulighed at invitere jer til en pludselig opstået interessant begivenhed, eller at sende remindere ud inden vore mødeaftener.

Med venlig hilsen
 Bestyrelse og redaktion.

ets geniale Ludwig Bertele beregnede det lysstærke Ernostar objektiv 1:2. Ernemann solgte også Norka kameraer under Ernemann navnet. I 1923 tages en ny stor fabriksbygning i brug, senere i DDR tiden kendt som Pentacon bygningen med det flotte tårn. Klaus havde faktisk været oppe i tårnet og viste os billeder derfra, hvor han havde rettet zoomobjektivet mod tre lokaliteter, der hav-

Ernemann Tropen-HEAG XI
 © Phillip Nørgaard.

de været genstand for dramatiske hændelser i Dresdens fotohistorie. Herefter viste Klaus nogle optagelser af de smukt forarbejdede direktionslokaler, som har overlevet bombeangreb og skiftende regimer. I dag rummer lokalerne den permanente Ernemann samling i Technische Sammlungen Dresden. Klaus viste fotos fra samlingen af nogle sjældne prototyper, - se artiklen "Bortgemte skatte." I løbet af foredraget kom Klaus ind på flere sider af Dresdens fotohistorie, og for at følge Ernemann til dørs, stod Alexander Ernemann i 1954 i spidsen for en ny kinofabrik i Kiel. Den blev lukket i 2014, vel sagtens som offer for digitaliseringen. Hvis man gerne vil vide mere, henviste Klaus til de 4 artikler af Lars Schönberg-Hemme: "Historien om en grundlægger Heinrich Ernemann" i Objektiv Nr.105, 106, 107 og 110.

Til slut overraskede Klaus med et meget specielt fotografi, der var blevet optaget med et hulkamera (mikroskopisk laserhul) ud over Dresden. Vi så bjerge i baggrunden og ovenover en mystisk himmel, som solens bane havde tegnet tætte streger på. Det mindede om en stor harmonika, der er foldet ud. Forbløffende! Belysningstiden havde været 433 dage...

Efterskrift: Billedets tyske fotograf Volkmar Herre har givet sit navn til fremgangsmåden og beskriver den i korte sætninger:

HERROGRAPHIE

Uden linse – på meget lang tid – digitalt

I mit hjemmebyggede hulkamera, der anbringes ubeskyttet i naturen eller i et rum, isættes enten film eller fotopapir.

Belysningstiden kan strække sig over nogle måneder, måske over et år, eller endnu længere.

Den lysfølsomme emulsion reagerer med forandringer: Lyset medfører mørke partier. Billedet dannes efterhånden af sammensmeltede lysimpulser, medens solen skriver sin daglige bane som spor på himlen.

Der foretages ingen fremkaldelse og fiksering som i det analoge fotografi.

Filmen eller fotopapiret bliver scannet, hvorved originalen ødelægges af lyset. De optegnede digitale data behandles nu subjektivt med henblik på toneværdier, kontrast og farve efter æstetiske kriterier.

Billeddataerne muliggør prints efter forskellige processer og i mange størrelser.

Man kan kalde det spirituel fotografi.

© Volkmar Herre.

info@volkmar-herre.de.

www.edition-herre.de.

Billede taget med hulkamera. Belysningstid 433 dage. © Volkmar Herre.

Julemøde: loppemarked og anvisningssalg

Lørdag 8. december 2018.

Af Tune Laug.

Omkring 45 forventningsfulde medlemmer var mødt op til julemødet i Østerbrohuset i København.

Om formiddagen blev der opstillet fotoloppevarer på bordene, og kl. 12.00 blev vi alle budt velkommen af vores formand Sverre Hugo. Han orienterede om dagens program, herunder et lidt tidligere sluttidspunkt pga. en fejl i den kommunale booking. Samtidig med loppemarkedet blev nogle andre borde fyldt op med de annoncerede anvisningsvarer: knap 100 kameraer og andet fotoudstyr. Med anvisningssalgsslisten i hånden blev objekterne grundigt undersøgt af medlemmerne. Der blev afprøvet, skrevet ned og diskuteret med sidemanden. Kl. 14.00 slog "auktionarius" Andreas med hammeren, og anvisningssalget kunne begynde. Det blev et livligt og muntert anvisningssalg. "Højdespringeren" blev

et Olympus OM Zuiko 3,5/16 mm Auto-Fisheye objektiv, som fik hammerslag ved 1900 kr.. Et af de billigste køb var et Lomo Sokol 2, 2.8/50 mm, som gik for 10 kr. Så der var julegaver for enhver pengepung. Julemødets program var til ende og mange medlemmer havde sikret sig en god hård pakke til at liste ind under juletræet.

Foto: Jan Klinksgaard.

DFS's formand Svenn Hugo byder medlemmerne velkommen til julemødet.

Det store udbud af fotografika granskes nøje af medlemmerne.

Harvey var dagens "løber" og holder et Agfa Ambiflex med ekstra objektiv op for de fremmødte i salen.

Efter anvisningssalget: Søren har vundet budgivningen om et Rittreck II a (6x9) kamera.

Fotomuseet Olympia i Falkenberg

Torsdag 17. januar.

Af Klaus-Eckard Riess.

Tune Laug og Leif German Jensen tog os med på en underholdende tur til Sverige. Tune lagde for ved at vise os byen på kortet og set fra satellitten. Vi beundrede byens vartegn, den fine gamle Tullbron over elven Åtran, og vi så historiske billeder af bl.a. den underlig konstruerede jernbanebro, som der i dag kun er bropillerne tilbage af. Selve fotomuseet emmer også af historie og har til huse i en tidligere biograf, der blev indviet i 1912, samme år som de Olympiske Lege fandt sted i Stockholm.

Derefter tog Leif over. Han fortalte om, hvad museet havde at byde på. Og det er ikke så lidt. Kameraer og udstyr i store mængder og alle afskyninger, men ikke ordnet efter noget system. Det var smart placeret i mobile glasmontrer, der kunne flyttes, når der skulle gøres plads til filmforestillinger eller andre arrangementer. Der vist også masser af ting til medicinske behandlinger og undersøgelser, bl.a. en ca. 15 mm lang Olympus-pille, der var beregnet til at blive slugt for at tage billeder af mave- og tarmkanal.

Store fotografier blev ligeledes vist og diskuteret, men det fremgår nok af artiklen her i bladet.

Jyllandsmøde

Lørdag 2. februar

Af Leif Johansen

Et traditionelt vintermøde i Middelfart. Mellem 25 og 30 medlemmer havde fundet frem til Østergades Forsamlinghus. Klokken 10 (eller var det lidt tidligere?) startede loppesalget. Før frokosten blev en miniudstilling af kameraer fra Boltavit/Photavit i Nürnberg præsenteret med kommentarer.

Efter frokosten holdt Lennart Weber foredrag om Nellerødmanden Jens Poul Andersen i anledning af udgivelsen af bogen om "Geniet fra Nellerød". Det var et spændene og interessant foredrag med mange nye billeder. Som sædvanlig blev der diskuteret og stillet spørgsmål. Lennart har afgjort bragt os et stort skridt videre i afdækningen af JPA's kameraproduktion. Han påpegede, at bogen også beskæftigede sig med andre sider af JPA's virke som landsbysnedker.

Efterfølgende blev afholdt et mindre skrotsalg som altid under megen spøg og skæmt.

Foto: Jan Klinksgaard.

Røntgenfotografi

Torsdag 21. februar 2019.

Af Klaus-Eckard Riess.

Jørn Jørs Pedersen fortalte meget levende om Wilhelm Conrad Röntgens liv og udvikling og om hans epokegørende opdagelse af de usynlige røntgenstråler (som ordet staves på dansk). Han gjorde os især bevidst om, hvor stor en betydning Röntgens arbejde og indsats fik for bekæmpelsen af den udbredte og livstruende sygdom tuberkulose. Der var stor interesse og response fra salen. Alle kender jo til begrebet røntgen og har muligvis selv oplevet en undersøgelse. Nu fik vi af Jørn en indgående beretning om både baggrund og teknik. Hele historien er udførligt gengivet af artiklen i nærværende blad.

Et relativt beskedent skrotsalg afsluttede den vellykkede aften.

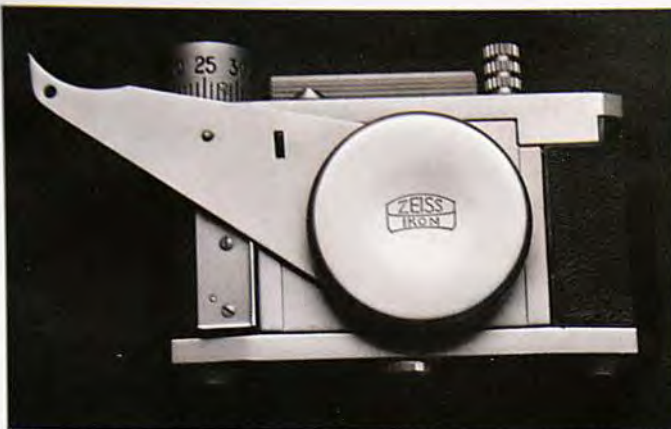

Et par rariteter fra Olympia.

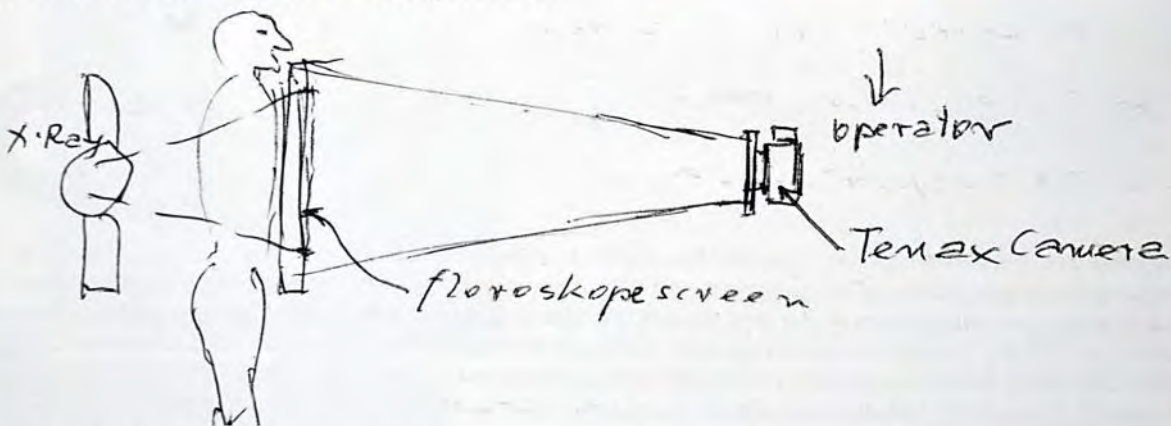

Zeiss Ikon Röntgen-Tenax med konstruktørens skitse.

© Lawrence J. Gubas "Zeiss and Photography".

An adaption of the Tenax II is the X-Ray camera during WWII for 24 x 24 mm sized tuberculosis images when there was a shortage of X-Ray film. Nerwin's drawing of its use is below. All serial numbers begin with W.

This X-Ray camera was produced in small numbers from unused Tenax II bodies that were in storage. The project was headed by Nerwin for Zeiss and Dr. Heinrich Franke for Siemens in Erlangen.

Nekrolog

Andreas Trier Mørch

Hvad sker der lige her?

5 kvinder, den ene med ryggen til fotografen og med hovedet bøjet ned i skødet på en af de andre og højre hånd på ryggen.

Stereobilledet er fundet i en samling, og der er ingen information om det.

Kære alle sammen,

Opfordring til alle os der byder ved anvisningssalg og skrotsalg:

- ☑ Husk mønter og mindre sedler, - det gør afregningen meget lettere, bl.a. fordi vi ikke længere kan gå ind i nærmeste bank og veksle til mønter og mindre sedler.
- ☑ Og husk at tælle sammen hvad I har købt for (hammerslag), - det gør det nemmere for dig og regnskabsfolkene at få afklaret en evt. forskel.

Venlig hilsen
Tune Laug

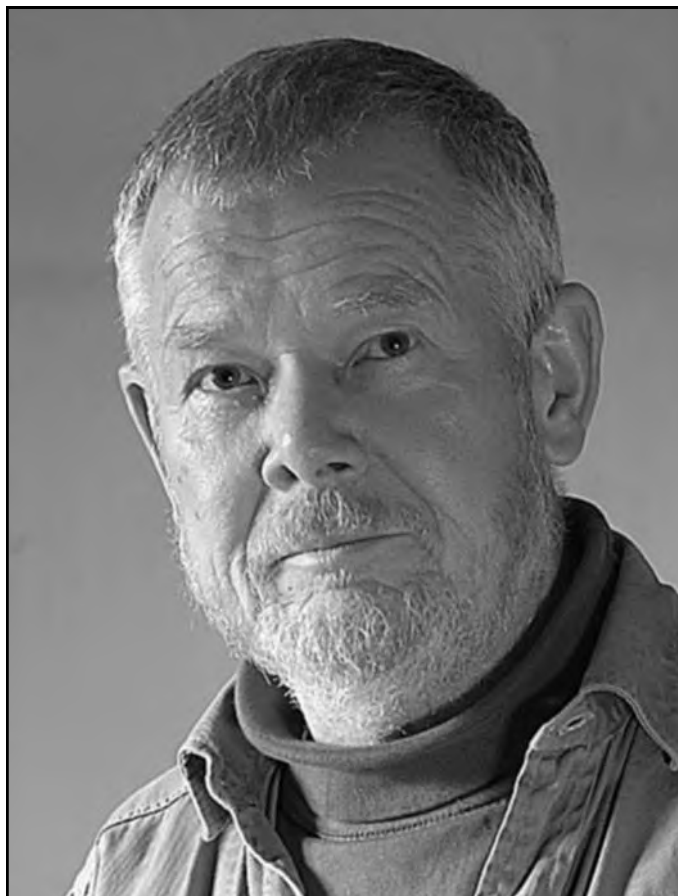
60 år bag kameraet

Et af vores mangeårige medlemmer, Peter Haagen, døde i december 2018 - 75 år gammel. Peter var venlig, humoristisk og teknisk begavet, så det er rigtigt ærgerligt – ikke mindst for hans børn og børnebørn. Da Peter i mange år boede i Skals, tæt ved Limfjorden, deltog han ikke ofte i vores møder, men de, der har oplevet ham, husker hans smittende entusiasme og store hjælpsomhed.

Allerede som syvårig blev Peter optaget af fotografi og fik plaget sin far til et bokskamera, designet næsten som et tøjlet spejlrefleks kamera, og han følte det, som om han havde fået et Rolleiflex. Som 11-årig fik han et Iloca 24x36mm med et lystærkt Steinheil objektiv. Som tolvårig skød han sin første farvefilm, arbejdede som mælkedreng inden skoletid, og tjente efterhånden til et moderne forstørrelsesapparat og spejlreflekskamera med tilbehør.

Efter mellemskolen følger en spændende læretid som reklamefotograf hos den gamle Vagn Guldbrandsen i Amaliegade. Militærtiden aftjenes som fotograf i Forsvarets Filmtjeneste, hvor han lærer at arbejde med Arriflex. Så følger en periode med freelance-arbejde inden årene som reklamefotograf ved Gutenberghus Foto. I 1966 etablerer han sig som reklame- og industrifotograf i Nordjylland, og det bliver til 18 år med fotografering for fortrinsvis værfts- og skibsmotorindustrien. Side-løbende illustreres 21 bøger fortrinsvis om historie, kunst og kultur, de fleste med tilknytning til egnen nord for Limfjorden. Årene efter oliekrisen bliver magre, så i 1984 skifter han til jobbet som chef for TV-Aalborg. Det bliver en på mange måder frugtbar og lærerig periode indtil han får ansættelse ved det, der siden udviklede sig til Medieskolerne i Viborg. Her arbejder han med uddannelse af en stor del af de kreative produktionsteknikere, fotografer, belysere, lyd - og redigerings teknikere, som i dag virker ved DR, TV2 og førende produktionsselskaber.

Fra 2006 tager han som pensionist et års solosejlad på verdenshavene med sejlskibet Eir, som er en "Great Dane 28" tegnet af Aage Utzon i 1964. Det bliver til 60 døgnns ensom sejlands over Atlanterhavet med ankomst først til Salvador i Brasilien. Han forlod Danmark den 22. juni 2006 og

kom først retur 21. september 2008. Citat fra hans dagbog: *Lige fra første dag blev jeg mødt med spørgsmålet om, hvad jeg syntes om kvinderne i Bahia. Bortset fra hvad der kunne ses i bybilledet, havde jeg ikke grundlaget for et uddybende svar. Derfor indledte jeg en indgående research i interhumane relationer, og har på baggrund heraf konstateret, at kvinderne i Bahia, i alle deres chokoladefarvede nuancer, er berusende smukke, smilende, søde og imødekommende. De er generøse i fremvisningen af deres ynder, man må jo også sige, at klimaet indbyder til let påklædning. De er meget gavmilde i at dele disse ynder med en efterkommer af vikingerne. Hvis man så har den nødvendige karakterstyrke til ikke at ligge under for snæversynede moralopfattelser, ja så får man oplevelser, der næsten kan få en nordbo til at glemme at trække vejret. Jo, kvinderne i Bahia er værd at skrive hjem om.*

Peter blev hængende i Bahia i 1½ måned og blev så charmeret af kvinderne der, at han kom hjem til Danmark sammen med Nalva og hendes 6 årige søn Emerson. De giftede sig - men blev skilt i 2014. De bor stadig her.

Desuden var Peter storsamler af alle slags fotografika, - kameraer, filmoptager, alskens relateret isenkram og især tidlige fotografier, herunder daguerreotypier, ambrotypier - store som små. En stor del af dette bliver nu solgt på vores formidlingssalg, og grundet mængden delt over flere omgange.

Peter Haagen og Nalva.

Anvisningssalg

Leif Germann Jensen

Anvisningssalgsslisten til lørdag d. 08.12.18 i København

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erklærer hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der har lagt kommissionsbud. Kommissionsbud accepteres kun, hvis køber selv arrangerer afhentning. Den, der afgiver bud for tredjemænd, hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon og e-mail til anvisningssalgslederen.

Leif Germann Jensen, Stationsvej 22, 2640 Hedehusene
tlf. 30 61 71 45 - e-mail: leif.gj@mail.dk

Kommissionsbud modtages senest 2 døgn før anvisningssalget

Nr.	Beskrivelse	Limit	H.slag
1	ZENIT TTL (sort version), m. HELIOS-44M f.2 8/55 (som nyt)	50	
2	SKF-1 stereokit (russisk kombineret stereoforsats/stereobetrægter)	45	
3	Elca kamera, m. Elocar f.4,5/3,5cm (Electro Optik GmbH, Glücksburg, 1947)	280	
4	SOHO PILOT (sort bakelit art-deco foldekamera fra 1933)	70	
5	VW2 kikkest M3 6x30 Nash-keivinator corp. 1943 HMR, No. 252216	400	-
6	Gammelt fotobum 12 x 15 cm, med 34 visikortfotos	50	
7	Tamron tele-view adaptor wide field	50	
8	Rollei 35 SE, sort	350	
9	Rodekasse	30	
10	Canon A-1, m. Canon FL 3,5/35 + Canon Speedlight 199A + brugsanv., i taske	100	
11	Canon FD 2,5/135 lens	110	
12	Linhof stativ med Linhof kuglehoved	100	
13	"Brilliant" kikkest 8x40	60	
14	Gammel monokikkest (messing)	120	
15	"Focus Alpin" kikkest 8x21 DCF	20	
16	"Polaroid Image System" med etui	50	
17	Agfa Ambiflex, m. color-Solmar 2,8/50 + Color-Telinar 4/135 + ekstra søger	310	
18	Nikon F, m. Nikkor-H Auto f.2/50 + piratobjektiv, Tang Foto f.2,8/28	550	
19	Rolleiflex Automat (No. 805034), m. Tessar f.3,5/7,5cm	550	
20	Yashica-D, m. Yashinon 3,5/80 (6x6 SLR) med etui og brugsanv.	500	
21	Rollei Magic, m. Xenar 3,5/75 med etui og brugsanv.	700	
22	Talboard kamera, m. Plaubel Anticomar 4,2/16,5cm i Compur + 2 dobbeltkass.	600	
23	Gammelt træstativ	70	
24	Minoita X700, m. MC Rokkor-PF 1,4/58, power winder, polafilter (+batterier, OK)	210	
25	Voigtlander Septon 2/50 (med linsefejl)	180	
26	Falling plate magazine box camera med plader (Belgisk Import Co.)	110	
27	3 stk. stereobilde: LEDOT Jeune Editeur, 1858, Havnen i Cherbourg	210	
28	20 stk. danske stereobilde	30	
29	"EF LENS WORK III", meget fin bog om Canon objektiver fra 2005	200	150
30	Fangel stereoskop, #580	320	
31	Konica FS-1 m. Hexanon 1,8/40 mm, virker	150	
32	Sigma 4,5/75-250 mm for Konica	10	
33	Osawa MC 3,5-4,5/35-70 mm til Konica	10	
34	Tamron SP 2,8-3,8/35-80 mm for Konica m. telekonverter	80	
35	Panagor 3,5/200 mm for Konica	10	
36	Konica, gul pose m. tilbehør, bl.a. interval timer	10	
37	Konica, gul pose m. tilbehør, bl.a. radiofjernbetjening	50	
38	Konica, tilbehør, batterigræb og eksternt batteri	10	
39	Walter Talbot Minimal pladekamera, grim udenpå, smukt indre	60	
40	Zeiss Nettar 516/2, Novar-Anastigmat 4,5/11, Compur	50	
41	Konica FS-1 m. Soligor 3,8/85-205 mm, defekt	60	
42	Kodak No 2 Brownie Box, Canada, Kongsbæk & Cohn + Kodak Box 620	10	
43	Zeiss Box Tangor 54/2, 6x9	10	
44	Coronet Fildia box, 6x9	30	
45	Leitz diastremviser	10	
46	Zeiss Kinovox 16 mm fremviser	20	
47	Lille fin kikkest, Holger Hansen, København, afstandsindstilling defekt	10	
48	Laterna Magica	1000	-

Anvisningssalgsslisten til lørdag d. 08.12.18 i København

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erklærer hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der har lagt kommissionsbud. Kommissionsbud accepteres kun, hvis køber selv arrangerer afhentning. Den, der afgiver bud for tredjemænd, hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon og e-mail til anvisningssalgslederen.

Leif Germann Jensen, Stationsvej 22, 2640 Hedehusene
tlf. 30 61 71 45 - e-mail: leif.gj@mail.dk

Kommissionsbud modtages senest 2 døgn før anvisningssalget

Nr.	Beskrivelse	Limit	H.slag
49	Rolleiflex Standard, No. 566664, Tessar 3,5, lukker def.	200	
50	Ermemann Bob 1	110	
51	Zeiss (Mess-) Ikonta 524/2, Novar-Anastigmat 3,5/105, Prontor-S, flot	80	
52	Butcher's Carbine No 3, box, 6½ x 10½	10	
53	Kodak No 1a Pocket Kodak Autographic med griffel	20	
54	Lumiere klap, 6x9	20	
55	Voigtlander klap, Voigtar 6,3	50	
56	Engelsk Kodak Brownie klap, Anaston 6,3/100, Dakon lukker	10	
57	Wirgin klap m. Schneider Radionar 4,5/105, Prontor-S	20	
58	Zeiss Nettar 515/2 klap, Nettar-Anastigmat 6,3/10,5 og Telma	10	
59	Balda Baldinette (Baldini?), Baltar 2,9/50, Prontor-S	20	
60	Balda Baldinette (Baldini?), Radionar 3,5/50, Prontor-S	20	
61	Zeiss Contina III 529/24, Pantar 2,8/45	10	
62	Cambo bænkamera m. vinkelsøger, Symmar-S 5,6/150	550	
63	Horseman 6x9 rullefilmkassette til 120 film, på plade til Cambo	260	
64	Schneider Componon-S 2,8/50	60	
65	Schneider Componon-S 4/80	50	
66	Rejsekamera 18x24, uden objektiv og matskive	100	
67	Murer's Express Newness, 9x12	10	
68	Ateljekamera, 18x24, med kassette, uden stativ, uden objektiv	10	
69	Stereokamera med defekt kassette	500	
70	Bordstereobetrægter	140	
71	Agfa Karat (1939)	20	
72	Rittreck Ila, Luminat 3,5/10,5 cm, rullefilmkassette, lukker kører usikkert	320	
73	Ermemann æske med 3 kassetter, 9x12, + 2 pk. med 9x12 kassetter	10	
74	Kodak Disc 4000 i original æske	10	
75	Robot II, Tessar 2,8/3 cm + 4 kassetter til Robot	900	
76	Contessa-Nettel Recto, bælg løstet fra kamera	550	
77	9 stk. 4,5x10,5 stereokassetter	10	
78	Front med reprojlinser, Schneider G-Claron 9/240 og G-Claron 9/150	50	
79	Braun Colorette m. Cassarit 2,8/50 og Rotelar 4/85	130	
80	Olympus Tele Extension Lens Pro TCON-14B, forsatslinse til Olympus E-10/20	30	
81	Olympus Wide Extension Lens Pro WCON-08B, forsatslinse til Olympus E-10/20	10	
82	Olympus OM Zuiko 3,5/21 mm	1050	
83	Olympus OM Zuiko 3,5/16 mm Auto-Fisheye	1900	
84	Olympus OM Zuiko 3,6/35-70 mm	100	
85	Olympus OM Zuiko 4/75-150 mm	20	
86	Olympus OM Zuiko 4/200 mm	90	
87	Olympus OM Zuiko 1,8/50 mm + Vivitar 5,6/300 mm til Olympus	50	
88	Olympus mikroskopadaptere, 2 stk.	20	
89	2 stk. matskiver, 9x12	60	
90	Lomo Sokol 2, 2,8/50	10	
91	Edixa Reflex, Xenar 2,8/50, instruktionsbog	110	
92	Pentax 6x7, m. Takumar 2,4/105 + Takumar 3,5/55 + Auto Bellows	-	
93	Æske med 2 planfilmholdere 9x12, Fidelity Elite	10	
94	Æske med 2 planfilmholdere 9x12, Fidelity Elite	40	
95	Tessar 2,8/8 cm	110	
96			

Anvisningssalget 08.12.18 i København

REGNSKAB:

Hammerslag i alt:

14.435,00kr.

Heraf 25% til DFS:

3.608,75 kr.

10. december 2018

Leif Germann Jensen

Vedrørende kommissionsbud til anvisningssalg!

Bestyrelsen har vedtaget, at kommissionsbud kun kan modtages, hvis køber selv sørger for afhentning af købte varer.

Anvisningssalgstjenesten til lørdag d. 27.04.19 i Middelfart

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der har lagt kommissionsbud. Kommissionsbud accepteres kun, hvis køber selv arrangerer afhentning. Den, der afgiver bud for tredjemand, hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon og e-mail til anvisningssalgslederen:

Leif Germann Jensen, Stationsvej 22, 2640 Hedehusene
 tlf. 30 61 71 45 - e-mail: leif.gj@mail.dk

Kommissionsbud modtages senest 2 døgn før anvisningssalget.

Nr.	Beskrivelse	Limit	H.slag
1	8 stk. visitkortbilleder, bl.a. fra Tönnies		
2	4 stk. gamle Kodak objektiver med lukkere		
3	Konika I, Made in occupied Japan, lukker defekt men ellers pæn, inkl. org. BT		
4	Superblitz Braun 400 M Logic (SCA-system) + Braun Macro Flash (alt OK)		
5	Univex Model A Camera		
6	Topcon Angle View Finder samt RE.Auto-Topcor 3,5/13,5cm. tele (til RE Super)		
7	AF-S Nikkor 70-300mm VR, som ny.	300	
8	15 stk. Elfelt dias (8x8 cm), dyr i zoo		
9	Minox 35 GL + Minox FC 35 blitz		
10	DR TV-objektiv i metalkasse: Tele-Kilar f:5,6/300mm		
11	Exakta Varex IIb, m. Jena 2,8/50		
12	Stereographoscope i nøddetræ. Mangler en træliste og den ene stereolinse		
13	4 store billeder: Chr.IX + Dr. Louise "I forskellige aldre", Frederik IX + Dr. Ingrid (Elfelt)		
14	Standard Exakta (VP) Model A (1933), Xenar 3,5/7,5cm. Pæn, lukkergardin slidt		
15	Stereoskop (Holmes type), i slidt trækasse		
16	Rolleiflex Automat Model 4, m. Xenar 3,5/75, BT og Rolleikin		
17	Zeiss Ikon Movikon 8, med BT		
18	60 stk. stereobilleder (12,5 x 18cm.), danske motiver, gode privatoptagelser		
19	Paillard Bolex H 16 kamera med 3 objektiver, 2 søgere og læderkuffert		
20	Angenieux Type Y1 f:2,5/90 (med Leica-gevind)		
21	TEWE zoom motivsøger (til brug ved 16mm filmoptagelser)		
22	Autochomebillede - "Skovparti" (12 x 16,5cm) i æske		
23	Petroleumslampe med rubinglas til mørkekammer		
24	"Danske Nationaldragter" - 53 billeder i mappe (Hansen, Schou & Weller)		
25	"Slæde" til stereo-optagelser + Zeiss Ikon kopiramme til stereobilleder		
26	Daguerreotypi (en herre), fotograferet af Danmarks første fotograf Mads Alstrup		
27	Ambrotypi (en pige), fra Tönnies Atelier (trænger til ny sort baggrund)		
28	Voigtländer Bessamatic, m. Voigtländer 3,4/35 + 2,8/50 + 4/135, filtre og æsker		
29	Lille daguerreotypi (herre) i etui fra Kilburn, Regent Street (passepartout irret)		
30	Leica II (No.95780) krom, slidt, uoriginal synkr., men virker, m. Elmar 3,5/3,5cm		
31	Leica Ic (No.459863) pæn men lukkergardin hænger, m. Elmar 3,5/5cm + søger		
32	Leitz afstandsmåler FOKOS + Universalsøger TUVVO + 2 stk. leicapatroner		
33	Daguerreotypi (engelsk herre) i etui fra Beard's London		
34	2 danske daguerreotypier (1848, formodentlig ægtepar), indrammede		
35	Ambrotypi, siddende pige, let koloreret og med forgyldt bæltespænde		
36	Graphoscope, (mahogni), til cabinet- og visitkortfotos		
37	No.2A Beau Brownie, (blå) - art-deco kamera		
38	Lille ambrotypi (kvinde), i fint læderetui fra James Wood, Newcastle		
39	Nikonos IV-A undervandskamera, m. W-Nikkor f:2,5/35 + sportssøger 35/80		
40	Nikonos II, m. Nikkor-Q f:4/80 + Nikon 80mm søger + lysmåler i Nikonos etui		
41	Båndet lydinterview 17./9. 1981 med Bjørn Ochsner (til spolebåndoptager)		
42	5 stk. visitkortbilleder, bl.a. H. C. Andersen, pastor Vilhelm Beck og ?		
43	Cirkulært glasnegativ fra Stirn-kamera (kraftigt undereksporeret)		
44	Messingobjektiv: Rodenstock-Weitwinkel-Aplanat f:12/16cm.		
45	Nikkormar EL, m. Nikkor 2/50		
46	Pentax Stereo Adapter, (49mm gevind til objektiv) (passer til f.eks. Nikkor 2/50)		
47	Album med interessante privatoptagelser 1908-09 + indrammet billede		
48	Lille cirkulært portrætmaleri, Chr.IX, i fin, samtidig metalramme, 9 x 9 cm		

Anvisningssalgslisten til lørdag d. 27.04.19 i Middelfart

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der har lagt kommissionsbud. Kommissionsbud accepteres kun, hvis køber selv arrangerer afhentning. Den, der afgiver bud for trediemand, hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon og e-mail til anvisningssalgslederen:

Leif Germann Jensen, Stationsvej 22, 2640 Hedehusene

tlf. 30 61 71 45 - e-mail: leif.gj@mail.dk

Kommissionsbud modtages senest 2 døgn før anvisningssalget.

Nr.	Beskrivelse	Limit	H.slag
49	Spændende samling carte de visite fotos, ca. 100stk.		
50	9stk. carte de visite fotos: Frederik VII., Chr. IX. samt 7stk. soldaterfotos		
51	10stk. carte de visite: Bl.a. Tönnies, Kirstine Lund, fotograf selvportræt m.m.		
52	Goecker rejsekamera, 17x23cm, m. Euryscope Anastigmat Extra Rapid + gardinlukker		
53	Nikon F, med Photomic FTN og Nikkor-Q Auto 4/200mm.		
54	Nikon F, med Nikkor-P Auto 2,8/105mm.		
55	Nikkor-Q Auto 2,8/135mm.		
56	Nikkor 2,8/24mm.		
57	Micro-Nikkor 3,5/55mm. med Nikon extension ring M2		
58	Nikkor 1,4/35mm.		
59	Nikkor 2,8/35mm.		
60	Nikkor 1,4/85mm.		
61	AF Nikkor 3,5-4,5/35-70mm.		
62	Vivitar Auto Wide-Angle 3,5/17mm. (til Nikon)		
63	Mellemringsæt, tele converter og zoom teleconverter til Nikon (ikke org. Nikon)		
64	Fint album med fotos af skuespiller J. L. Phister, fotograferet af Harald Paetz		
65	Peter Most: Ambrotypi (ung kvinde) + carte de visit foto (ældre kvinde)		
66	Ambrotypi (kvinde), med forgyldninger, engelsk eller amerikansk		
67	Daguerreotypi (kvinde), med forgyldninger, fotograf: P. C. Nielsen, Pilestræde		
68	Linhof Technika (III type-5 ?), m. Xenar 4,5/150, universalsøger og kassetter		
69	Ernemann boxkamera: Film K 6,5x11cm. Meniscus f:12,5 optik, T&I lukker (1917-24) God stand		
70	Eastman boxkamera: Kodak No.2A Brownie, 6,35x11,5cm. på 116 film (1907-33) God stand		
71	Eastman boxkamera: Kodak No.3 Brownie, 8,9x11,5cm. på 124 film (1908-34) God stand		
72	Eastman foldekamera: Kodak SIX-20, Anastigmat 7,7/98mm, 6x9cm /620 film, 1932-34, God stand		
73	Eastman foldekamera: No.1A Pocket Kodak Brownie, 6,35x11,5cm / 116 film, 1915-25, God stand		
74	M.P.C. box drop-plate camera, m. 9stk. metalplader (trænger til renovering)		
75	Foldekamera: Welta Perle, 5x8cm. på 129 film, m. Xenar 4,5/90 og Compur, Brunt læder, God st.	500	
76	Eastman foldekamera: No.1 Autographic Kodak Junior, 6,35x8,3cm. / 120 film, 1914-27, God st.		
77	Eastman foldekamera: Vest Pocket Autographic Kodak Special, 4,5x6 /127 film, 1914-26, God st.		
78	Foldekamera: Voigtländer Jubilar, 6x9 /120film, m. AnastigmatVoigtar f:9, 175års jubilæum, G. st.		
79	Zenza Bronica EC (6x6),m. Nikkor 2,8/75, ekstra mag., pistolgreb og prismesøger		
80	Lille messingobjektiv: Goerz Dopp.-Anastigmat Serie III Dagor, f:6,8/180		
81	Alpa-Reflex II, m. Angenieux Alepar 2,9/5cm., (uoriginal synkronisering, lukker ?)		
82	Schneider-Kreuznach Angulon 6,8/120, m. Synchro Compur, på Sinar plade (14x14cm)		
83	Schneider-Kreuz.Repro-Claron 1:9/355, m. Compur 3, på Sinar plade (14x14cm.)		
84	Daguerreotypi (kvinde), (fotograf: Wilhelm Schröder, St. Kongensgade)		
85	Ambrotypi (kvinde, koloreret, forgyldninger) (fotograf F. Petersen, St. Amaliegade)		
86	Stort messingobjektiv: №23885 Voigtländer & Sohn, Wien, Braunschweig		
87	Liesegang Fanti 300 diasfremviser (netledning bør skiftes)		
88	Fujica P 2 single-8 smalfilmskamera		
89	Olympus digitalkamera FE-230 (incl. software excl. lader)		
90	Olympus digitalkamera X-890 (incl. Software og lader)		
91	Yashica T 5		
92	Bencini Kroll II. 1961. (3x4,5 på 120 film)		
93	Bencini Comet S. 1950. (3x4 på 147 film)		
94	Agfa Billy-Record 8.8. 1934-1942. (6x9)		
95	Agfa Billy I. 1950 (6x9)		
96	Agfa Billy-Clack Nr. 74. 1934-1937 (6x9)		

Deadline

for indlevering
af stof til Objektiv

April
1. marts

September
1. juli

December
1. november

NJAL FOTO

Njalsgade 22. Tlf.: 3254-5590
www.njalfoto.dk

Goecker for shooters

www.goecker.dk

Butik i København: Hejrevej 37 - 2400 København NV
Butik i Aarhus: Sindalsvej 37 - 8240 Risskov
Tlf: 3582 1100

Fotografisk lommekamera

Niels-Ove Rolighed

for lave og høidebilleder, hvorhos apparatet, der er af mahogni (sort eller poleret) er billigt.

68. Fotografisk lommeapparat kaldes det i fig. 100 a og b fremstillede kamera også for plader 9×12 cm. Som det af tegningen vil fremgå, tager det hele en forsvindende liden plads og er dertil let; det kan ligegodt bruges i hånden eller på stativ og med et enkelt objektiv som f. ex. «Choroskopet» vil det hele koste forholdsvis en ren bagatel. Vi skulde også hertil anbefale enkeltkassetter.

Fig. 100 a.

Fig. 100 b.

69. Mariens miniatur metalkamera fremstillet i fig. 101 er et lidet fortrinligt apparat, idet det er forsvnet

Der skal ret store lommer til dette 'lommekamera', men det var vel også mere almindeligt med skræddersyet tøj i 1898, hvor dette kamera stammer fra.

Ikke desto mindre er det et fint lille kamera, der var let at medbringe, sammenlignet med tidens store rejsekameraer.

Kameraet findes omtalt og afbilledet i den norske C.W. Taléns bog 'Amatørfotografen', som jeg også har.

Selv om frontpladen og objektivet ikke er de originale, er det et flot kamera at have stående på hylden.

Hvem var Talén? Jeg har ikke kunnet finde ham på nettet.

Bestyrelse & Redaktion

Bestyrelse

Formand

Svenn Hugo
Orebyvej 27, Rørbæk
4990 Saksøbing.
Tlf.: 5470 5595
vildmanden@email.dk

Næstformand

Andreas Trier Mørch
Rigensgade 5, 1th.
1316 København K
Tlf. 3314 1408
andreastriermorch@gmail.com

Sekretær

Tune Laug
Kærsangervej 5
4581 Rørvig
Tlf. 6199 2715
laugnell@gmail.com

Kasserer:

Jesper Bruus Pedersen
Overgaden oven Vandet 82, 1.tv
1415 København K.
Tlf.: 2172 4202
jesperbruus@gmail.com

Anvisningssalgsleder

Leif Germann Jensen
Stationsvej 22
2640 Hedehusene
Tlf.: 3061 7145
leif.gj@mail.dk

Web-master & møder vest for Storebælt

Leif Johansen
H.C. Andersens Vej 7
6100 Haderslev
Tlf.: 7452 6038
leif@dagnyleif-johansen.dk

Bestyrelsesmedlem

Klaus-Eckard Riess
Opnæsgård 53, 2.tv
2970 Hørsholm
Tlf.: 4586 6810
riess@mail.tele.dk

Redaktion

Artikler

Klaus-Eckard Riess (Ansv.)
Opnæsgård 53, 2.tv
2970 Hørsholm
Tlf.: 4586 6810
riess@mail.tele.dk

Medlemsorientering mm

Tune Laug
Kærsangervej 5
4581 Rørvig
Tlf.: 6199 2715
laugnell@gmail.com

Layout

Niels-Ove Rolighed
Peder Munks Vej 81
9300 Sæby
Tlf.: 6061 6699
nor@kanok.dk

Møder i København & Middelfart

København

Den 3. torsdag i månederne september-marts kl. 19:30.
Østerbrohuset, Århusgade 103, 2100 København Ø.

Middelfart

Møder i april, september/oktober og januar/februar.
Østergades Forsamlingshus, Østergade 33, 5500 Middelfart.

Medlemsskab

Anvisningssalg

afholdes ved generalforsamlingen i Middelfart i april, samt vest for Storebælt i september/oktober. Desuden i København i december.

Anvisningssalgsbetingelser

Henv.: Leif Germann Jensen
Tilmelding af fotografika senest 1. marts, 1. august og 1. november. Bud kan fremsendes pr. tlf. eller brev.
Medlemskab af DFS er obligatorisk for deltagelse i anvisningssalg. Sælger og køber betaler hver 12,5% i salær til DFS.

Loppemarkeder

afholdes i januar/februar, april, september/oktober samt december.

Kontingent

Danmark kr. 375.-
Udland kr. 425.-
Netbank: Konto nr. 1551 1506447
SWIFT-BIC: DABADKKK
IBAN: DK35 30000001 5064 47

Medlemsperiode

1. januar til 31. december.
Girokort fremsendes i december.
Indmeldelse pr. 1/10-31/12 kr. 85,-
Objektiv udsendes i april, september og december.

Adresseændring eller udmeldelse:

Henvendelse til kassereren.

Æresmedlem

John Philipp

Objektiv

Objektiv udsendes kun til medlemmer af DFS og forhandles ikke kommercielt. Redaktionen gør opmærksom på at artikler ikke nødvendigvis afspejler forningens holdning. Indsendt materiale er underlagt bladets layout.

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af skriftet, samt dele deraf, er kun tilladt efter skriftlig tilladelse fra Dansk Fotohistorisk Selskab.

No part of this publication may be reproduced in any form without permission in writing from DFS.

Web-site:
www.objektiv.dk

BOUTIQUE

Copenhagen

